

APOCALIPSIS

Tachi Ak'õrepa k'awapida San Juanmaa

Introducción

San Juan, Jesucristopa jirit'eradapa na libro Apocalipsis apata p'aji. Apocalipsis jara k'inia bi Tachi Ak'õrepa k'awapida. Juanpa na pedee p'aji Cristode ijäapataarä ũraait'ee, Cesarpa ära miapi iru bada perä ichi jua ek'ari. Na p'ädade Juanpa jara bi Tachi Ak'õrepa unupida ichimaa k'äimok'araa pik'a bide, Patmos islade bak'äri. Made Ak'õrepa unupiji ichia ooit'ee bi netuara eere p'aniirä p'oyaaait'ee.

Naapiara Juanpa jara bi Jesucristopa na pedee k'awapida ichi ángel k'ap'ia pari (cap. 1.1-3). Ijäapataarāmaa saludaap'eda, jara bi ichia Jesucristo unuda mäik'aapa ichia Cristopa jara pëida p'ä bi Ásia eujädepema Cristode ijäapataarä chip'epata siete p'aniirāmaa (caps. 1.4–3.22). Jara bi ichia Tachi Ak'õre rey su–ak'i beepari unuda (cap. 4); joip'aruk'a bi pirat'ida unuda mäik'aapa Oveja Chak'e unuda (cap. 5). Jara bi ma joip'aruk'a bi k'arada siete unuda mäik'aapa ichia unuda ma Oveja Chak'epa ma k'arada chaa ogat'aak'äri (caps. 6.1–8.1). Jara bi ichia unuda angeleeräpa trompeta seis chaadak'äri, Tachi Ak'õrepa ne–inaa k'achia oopii naaweda na p'ek'au eujädepemaarāmaa (caps. 8.2–9.21); ichia ángel unuda joip'aruk'a k'aipee bi ome (cap. 10) mäik'aapa ichia unuda Ak'õre pedee jarapataarä omé it'ariipa chedak'äri na p'ek'au eujädee mäik'aapa ma seis eerepema trompeta chaak'äri (cap. 11). Jara bi wëra je choma bi ome pajäde unuda (cap. 12); nemisia ne–animal k'achia ome unuda (cap. 13); Oveja Chak'e unuda ciento cuarenta y cuatro mil judiorä ome (cap. 14.1-5); angeleerä unuda ärapa na p'ek'au eujädepemaarä k'achia oodak'äri (cap. 14.6-20); k'ari ũrida mäik'aapa angeleerä siete unuda (cap. 15). Unuji awaraa ne–inaa siete p'asadap'edaa na p'ek'au eujädepemaarāmaa, angeleeräpa p'arat'u weedak'äri mäirä ñri (cap. 16). Jara bi Babilónia p'uuru unuda (cap. 17) mäik'aapa Tachi Ak'õrepa ma p'uuru jöpida (caps. 18.1–19.5). Jara bi Oveja Chak'e miak'äida fiesta unuda mäik'aapa säga pait'ee Cristo waya chek'äri (cap. 19.6-21). Jara bi Tachi Ak'õrepa Netuara Poro Waibia p'oyaada (cap. 20.1-10) mäik'aapa säga jömaweda eperäarä panadait'ee Tachi Ak'õre su–ak'i beepari t'orroo bi k'iräpite

(cap. 20.11-15). Ichiaba jara bi sāga pait'ee Tachi Ak'õrepa ooit'ee bi eujā chiwidi māik'aapa Jerusalén p'uuru chiwidi (caps. 21.1–22.5). T'ēepai jara bi na p'āda leerutaarāpa oopataadamerā na ūraade jara bik'a māik'aapa ichita Cristode ijāapataadamerā (cap. 22.6-21).

Jesucristopa k'awapida

1 ¹Na p'ādade mi, Juanpa jara bi Tachi Ak'õrepa ne–inaa k'awapida Jesucristomaa. K'awapiji ichia na ewari ooit'ee bi, Jesucristopa jōdee ichideerāmaa māga k'awapimerā. It'ariipa Cristopa pēiji ichi ángel mimaa, mi iru mimiapari perā. ²Na p'ādade mia jara bi Tachi Ak'õrepa mimaa unupida, ichia mimaa jara pēida māik'aapa Jesucristopa mimaa jarada.

³Tachi Ak'õrepa pia ak'iit'ee na p'āda leerupa awaraarā taide, ichia jara pēida perā. Ichiaba pia ak'iit'ee na p'ādade jara bi ūridap'eda, oo p'anipa aide ūraa bik'a, ma jōma ooit'ee taarā–e perā.

Juanpa Ásia eujādepema ijāapataarāmaa jarada

⁴Mi, Juanpa nāga p'ā pēiru parā Ásia eujādepema ijāapataarāmaa, siete chip'epataarā chaachaa.

Mia it'aa iidi bi Tachi Ak'õrepa parā pia ak'i bapariimerā. Māgá k'āiwee p'anapataadait'ee. Tachi Ak'õre ichita bapari; ichita bapachi māik'aapa ichita cheit'ee. Mia ichiaba iidi bi Tachi Ak'õre Jaurepa parā k'aripamerā. Iru jaure siete pik'a bi Tachi Ak'õre su–ak'i beepari k'irapite.

⁵ Ichiaba mia iidi bi Jesucristopa parā k'aripamerā. Iruata wāara jarapari Tachi Ak'õrepa jara bi. Iruata piup'eda, naapiara chok'ai p'irabaiji ichita bapariit'ee. Na p'ek'au eujādepema reyrā jōmaweda p'anapata iru jua ek'ari. Iruata tachi k'inia iru bapari. Mapa tachi uchiapiji tachia p'ek'au k'achia oopata jua ek'ariipa. Māga ooji iru waa bat'ada k'aurepa kurusode piuk'āri tachi pari.

⁶ Iruata tachi ichideerā papiji ichi Ak'õremaa p'aareerāk'a it'aa t'ipataadamerā eperāarā pari. Mapa jaradāma: “Jesucristo ichita jōmaarā k'āyaara waibiara bapariit'ee.” ¡Amén!

⁷ ‘¡Ūrítí! Iru cheit'ee jīararade. Maapai jōmaarāpa iru unudait'ee; iru supidap'edaarā paara. Na p'ek'au eujādepema to bee chaa eperāarā jarajēedait'ee waaweepa, irua āchi miapiit'ee jīak'aapa āchia p'ek'au k'achia oopata k'aurepa. Māga pait'ee. Amén.’ (Dn 7.13)

⁸Tachi Ak'õre Waibiapa jara bi:

—Mita Alfa; nejōmaata naa. Ichiaba mita Omega; nejōmaata t'ēe. Mita jōmaarā Waibia. Mi ichita bapari; ichita bapachi māik'aapa ichita cheit'ee.

Juanpa Jesucristo unuda k'aimok'araa pik'a bide

⁹Mi, Juan, parā ñpema Cristo k'aurepa, parāk'a mi t'āri a–ba bapari perā iru ome. Mi ichiaba parā k'ōp'āyo, tachi auk'a wādait'ee perā Ak'ōre truadee māk'aapa ñraweda tachi auk'a choopata perā Jesude ijāa p'anide, tachi jiri p'ani mīda miapidait'ee ma k'aurepa. Mi Patmos islade pëijida Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepachi perā māk'aapa Jesupa ooda jarateepachi perā. ¹⁰Mama bide tomia ewate it'aa t'īmaa baji Tachi Ak'ōre Jaurepa oopi bik'a. Māga nide k'aimok'araa pik'adachi. Mi āpitek'a eereepa ūriji eperā golpe pedeeru, trompeta golpe jīwaaparik'a. ¹¹Māgaji:

—P'ájji pia unuru maap'eda pëiji ijāapataarā chip'epata bee chaa nāgí siete p'uurude: Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardes, Filadelfia, Laodicea p'uurudee auk'a.

¹²Māga ūrik'āri, p'irrabaiji ak'iit'ee k'aipata mīmaa māga jara bi. Unuji lámpara bipata siete, awara–awaraa bainí bi. Māgí chaachaa nēedee ooda paji. ¹³Māgí esajiak'a unuji eperāk'a. P'aru teesoo jī baji. K'irride ne–inaa nēedee ooda jī baji. Nērabai baji ichi t'ūade. ¹⁴Ichi puda t'o–t'oo baji, oveja k'arak'a maa–e pirā nievek'a. Chi tau urua nībaji t'ipitauk'a. ¹⁵Chi biñri jida urua baji, bronce irradak'āri uruaparik'a. Chi otau ūriji to k'ida chaaree jīwaaparik'a. ¹⁶Ichi jua juaraare lucero siete iru baji. Chi it'aideepa uchiayi espada choma, k'īraichaa weda p'ewedee bi. Chi k'īra urua nībaji ak'ōrejiru imat'ipa urua nībaparik'a.

¹⁷Mia iru unuk'āri, eujāde baainaji iru k'īrapite māk'aapa piudak'a baibeeji. Māpai irua mi t'ōbaiji ichi juarapa māk'aapa mīmaa māgaji:

—P'eranaaji. Mi nejómaata naa māk'aapa nejómaata t'ēe. ¹⁸Miata eperāarā chok'ai p'anapipari. Na p'ek'au eujāde bide mi jai–idaaji. Mamīda chok'ai p'irabaiji, maadak'āriipa ichita bapariit'ee. Mia llavek'a iru bi piudap'edaarāmāi ewait'ee. Madeepa eperāarā uchiapii māk'aapa āra k'aripai ichiaba chok'ai p'irabaidamerā ichita p'anapataadait'ee mi ome. Maa–e pirā, k'inia–e pirā, āra māgá uchiapi–e pait'ee. ¹⁹Maperā p'ájji pia unuru, írá ne–inaa wāyaa nībi māk'aapa ne–inaa t'ēepai wāyaait'ee bi. ²⁰Pia unu bi ne–inaa Tachi Ak'ōrepa waide unupi–e pada apidaamaa: na lucero siete mī jua juaraare māk'aapa jā lámpara bipata siete nēedee ooda. Na lucero siete jara k'inia bi angeleerā siete bida ijāapataarā chip'epata siete aba–abaa ak'idamerā. Jōdee jā lámpara bipata siete jara k'inia bi ma ijāapataarā chip'epatamāi siete.

Cristopa jara pëida Éfeso p'uurudepema ijāapataarāmaa

2 ¹Māpai irua mīmaa māgaji:

—Nāgí pedee p'ā pëiji Tachi Ak'ōrepa ichi ángel pëidamaa^a Éfeso p'uurudepema ijāapataarā ak'imerā:

^a 2.1 Griego pedeede jara k'inia bi *chok'a pëida*.

Nāga jara bi ma lucero siete iru bīpa ichi juaraare, bi misa ma lámpara bipata siete nēedee ooda ome. ²Mia k'awa bi parā Efesodepemaarā p'anapata. Pia mimiapata seewa–idaa beerā t'īunaadamerā pāchi t'āide māik'aapa pia choopata mide ijāa p'anide. K'awa bi parāpa chooda–e, t'āri k'achia–idaa beerā t'īu k'inia p'anadak'āri pāchi t'āide. Māirāpa seewata taita Cristopa pēidada adak'āri, parāpa ak'ipachida āchia jarateepata, k'awaa atarutamaa āchi seewa–idaa bee. ³Maapai parāpa choopachida, māirāpa nepira jiripachida mīda parā ome. Sē–ee mágá choopachida, nepirade baajida mīda mide ijāa p'ani k'aurepa.

⁴Mágá choopachida mīda, mia pia ak'ī–e nāgí ne–inaa parāpa oopata. Mi māik'aapa pāchi k'ōp'āyoorā k'inia iru p'anada–e naawedapemak'a. ⁵K'irāpāti sāga p'anapachida ewaa mide ijāadak'āri. Parāpa ne–inaa k'achia oopata oo amáati māik'aapa t'āriipa jōma oopataāti naawedapemak'a, mi k'inia iru p'anadairā māik'aapa pāchi k'ōp'āyoorā k'inia iru p'anadairā. Māga ooda–e pirā, mia pāchi lámpara bipata āyaa atait'ee. Mágá mi waa parā ome ba–e pait'ee. ⁶Mia māga jara bi mīda, parāpa nāgí ne–inaa pia oopata. Mīk'a parāpa auk'a unuamaa iru p'anapata Nicolafta pidaarāpa k'achia oopata. ⁷K'īiri ēesaa p'anāti úridamerā Tachi Ak'ōre Jaurepa jara bi ijāapataarāmaa, āchi chip'epata chaa. K'achia p'oyaapataarāmaa mia k'opiit'ee eperāarā chok'ai p'anapipari pak'urudepema; mágí pak'uru Tachi Ak'ōre eujāde bi.

Cristopa jara pēida Esmirna p'uurudepema ijāapataarāmaa

⁸Māpai irua mājaji:

—Īrá nāgí pedee p'ā péiji Tachi Ak'ōrepa ichi ángel pēidamaa Esmirna p'uurudepema ijāapataarā ak'imerā:

Nāga jara bi nejōmaata naa, nejōmaata t'ēe; chi jai–idaap'eda chok'ai p'irabaidapa. ⁹Mia k'awa bi parā Esmirnadepemaarā nepirade p'anapata eperāarāpa parā jiripata perā miapidait'ee. Unu bi parā chupiria jōnapata, wāara chupiria–ee p'ani mīda, it'ari iru p'anadairā jōmaweda Tachi Ak'ōrepa k'ísia iru bi parā–it'ee. K'awa bi pedee k'achia judiorā apataarāpa jara jōni parā āpite. Māirā Tachi Ak'ōre Ūraa jarateepata tede chip'epata mīda, wāara Tachi Ak'ōredeerā–e, michideerā jiripata perā. Tachi Ak'ōredeerāk'a p'anapataadai k'āyaara, Satanadeerāk'api p'anapata. ¹⁰Waaweenáati māgeerāpa parāmaa ooruta. ¡Ūriti! Māgeerā k'ap'ia pari Satanapa parā ūk'uru t'īpiit'ee carcelde, mide ijāa amaadai jīak'aapa ma k'aurepa. Ewari diez mama p'anadait'ee. Mamīda chóoti mide ijāa p'anide, mama parā peeruta pijida. Mágá chooruta pirā, mia it'aripema poro jīra teeit'ee parāmaa, ichita p'anapataadamerā mi ome michi truade.

¹¹ K'iiri ãesaa p'anátí ũridamerã Tachi Ak'õre Jaurepa jara bi ijãapataarãmaa, ãchi chip'epata chaa. K'achia p'oyaapataarã piuda aba piudait'ee. Atuada–e pait'ee Cristode ijãadak'aa beerãk'a.

Cristopa jara pëida Pérgamo p'uurudepema ijãapataarãmaa

¹² Mãpai irua mägaji:

—Írá nãgí pedee p'ã péiji Tachi Ak'õrepa ichi ángel pëidamaa Pérgamo p'uurudepema ijãapataarã ak'imerã:

Nãga jara bi espada choma k'íraichaa weda p'ewedee iru bipa.

¹³ Mía k'awa bi parã Pergamodepemaarã p'anapatamã. Satanás rey su–ak'i beeparík'api bi, jãpemaarã chok'ara ichi jua ek'ari p'anapata perã. Mamída parãmaa ik'achia Cristodeerãda adak'ãri, mi merada–e paji. Ma awara parã choopachida mide ijãa p'anide, parã k'õp'ãyo Antipas peejida mída mia ooda jarateeda perã. Parã mägá choojida, iru peejida mída pãchi t'ãide, Satanás baparimã.

¹⁴ Parã mägá choopachida mída, mia pia ak'i–e nãgí ne–inaa parãpa oopata. Pãchi t'ãide ũk'uruurãpa jarateepata Balaampa chonaarãweda jarateedak'a. Mägípa Balacmaa jaraji sãga k'ũrai Israel pidaarã, ãrapa k'odamerã nechiara ata bidap'edaa ne–inaa juapa ooda k'írapite, ai k'írapite eperãarãpa it'aa t'ípaata. Ichiaba k'ũraji ãrapa k'achia oodamerã awaraarã ome. Israel pidaarãpa ma ne–inaa omé oodak'ãri, Tachi Ak'õrepa ãra pia ak'i–e paji.

¹⁵ Ma jãak'a pãchi t'ãide ichiaba ũk'uruurãpa jarateepata Nicolaíta pidaarãpa jarateepatak'a. ¹⁶ Ma k'achia choonãati pãchi t'ãide! Mãirãpa jarateepata choodai k'ãyaara, ma jarateepata k'íra unuamaa iru p'anapatãati, mia k'íra unuamaa iru baparik'a. Maa–e pirã mia mãirã miapiit'ee mi it'aideepa uchua bi espada choma bipa; mägí mi pedee.

¹⁷ K'iiri ãesaa p'anátí ũridamerã Tachi Ak'õre Jaurepa jara bi ijãapataarãmaa, ãchi chip'epata chaa. K'achia p'oyaapataarãmaa mia k'opiit'ee it'aripema chik'o mera iru bi *maná* apata. Ma awara parã chaachaa mia teeit'ee mãu t'orroo; t'í chiwidi aide p'ãda ome. Ma mãu jitarupapai parãpa k'awaait'ee ichi t'í aide p'ã bi.

Cristopa jara pëida Tiatira p'uurudepema ijãapataarãmaa

¹⁸ Mãpai irua mägaji:

—Írá nãgí pedee p'ã péiji Tachi Ak'õrepa ichi ángel pëidamaa Tiatira p'uurudepema ijãapataarã ak'imerã:

Nãga jara bi Tachi Ak'õre Warrapa; chi tau urua nãbi t'ípitaup'ã mãik'aapa biiri urua bi bronze irradak'ãri uruaparik'a. ¹⁹ Mía k'awa bi parã Tiatiradepemaarãpa oopata mide ijãapata perã. Chik'inia p'anapata mãik'aapa choopata mide ijãa p'anide. Mapa awaraarã k'aripapata

māik'aapa choopata, nepirade baairuta p̄ijida. Audupiara māga oomaa p'ani naawedapema k'āyaara, mide ewaa ijāa p'aneedak'āri.

²⁰Īrá māga oomaa p'ani mīda, mia pia ak'i—e nāgí ne—ināa parāpa oopata. Ichiak'au bipata jā chonaarāwedapema wēra Jezabel jīak'aa, ichia ne—ināa k'achia jarateemerā pāchi t'āide. Ichi Tachi Ak'ōre pedee jaraparida apari. Mamīda māga—e. K'ūrayaa bapari. Ichia jarateepari pia bi michideerāpa p'ek'au oodamerā māik'aapa pia bi ārapa k'odamerā nechia ara ata bīdap'edaa ne—ināa juapa ooda k'īrapite, ai k'īrapite eperāarāpa it'aa t'īpata. ²¹Mia jaraji ma k'achia oopata oo amaamerā. Mamīda māga oo k'inia—e. ²²Mapa mia ichi k'ayaapiit'ee; ichi ome k'achia oo p'aniirā paara. Māirā auk'a miapiit'ee, oo amaada—e pirā ma k'achia ichia oopida. ²³Ma awara mia peeit'ee ichia jaratee bide ijāapataarā, ichi warrarāk'a p'anadairā. Māgapi mide ijāapataarā jōmaarāpa k'awaadait'ee mia nejōmaata k'awa bi; eperāpa t'āridepai k'isia bi māik'aapa t'āripa oo k'inia bi paara. Miata ak'iit'ee pāchia oopata māik'aapa ne—ināa teeit'ee eperā chaachaa irua ne—ināa oopata pari na p'ek'au eujāde bi misa; ne—ināa pia irua pia oopata pari maa—e pirā ne—ināa k'achia irua k'achia oopata pari.

²⁴Īrá mia nāga jara bi parā apemaarāmaa Tiatira p'uurude p'ani. Parāpa pia oo p'ani k'awa k'iniadak'aa perā ma wērapa jaratee bi. Jīridak'aa Satanás net'aa k'awaadait'ee; jāgee net'aa eperāarāpa k'awadaik'araa bi. Parā ma k'achiade t'īu k'iniadak'aa perā, mia ne—ināa awaraa iidi—e pait'ee parāpa oodamerā. ²⁵Jīp'a k'inia bi parā choodamerā mide ijāa p'anide māik'aapa ne—ināa pia oo p'anide, mi waya cheru misa.

²⁶Parādepema k'achia p'oyaapataarā pia ak'iit'ee mia oopi bik'a oo p'anadak'āri parā jai—idaarutamaa. Parā biit'ee eperāarā p'uuru ak'ipataadamerā, reypa ooparik'a.

²⁷Mi Ak'ōrepa eperāarā bīdak'a mi jua ek'ari, māgá mia eperāarā biit'ee parā jua ek'ari. Parāpa ma p'uuru pidaarā pāchi jua ek'ari iru p'anadait'ee māik'aapa chup̄iria k'awaada—ee mi k'īra unuamaa iru p'anapataarā jōt'aadait'ee. Reypa tuma hierrodee juade iru bipa ooparik'a, māga pik'a parāpa oodait'ee.

'Māirā ome oodait'ee eperāpa chok'o pak'urupa wik'āri ooparik'a.' (Sal 2.9)

²⁸Ichiaba mia īdatipodopa lucero teeit'ee parāmaa, mi jīak'a īdaa pik'a p'anapataadamerā. ²⁹K'īiri ēesaa p'anāti ūridamerā ma pedee Tachi Ak'ōre Jaurepa jarada ijāapataarāmaa, āchi chip'epata chaa.

Cristopa jara pēida Sardes p'uurudepema ijāapataarāmaa

3 ¹Māpai irua māgaji:
—Īrá nāgí pedee p'ā péjji Tachi Ak'ōrepa ichi ángel pēidamaa Sardes p'uurudepema ijāapataarā ak'imerā:

Nāga jara bi Tachi Ak'õre Jaure siete pik'a iru bipa; chi lucero siete iru bi ichi juade. Mia k'awa bi parã Sardedepemaarãpa ne-inaa oopata. Eperãarãpa jarapata: “Jã ijãapataarã chok'ai p'anida” apata, parãpa wãara mide ijãapata jãak'aapa. Mamïda mãga-e. Piudap'edaarãk'apï p'ani, wãara ijãada-e p'anadairã. ²Mapa ùrítì! Parãpa mide ijãapata jõi naaweda, jiripataáti oodait'ee mia oopi bik'a. Mia unu bi parãpa ne-inaa oopata pia-e bi Michi Waibia k'irapite. ³K'ísíati parãpa naaweda úridap'edaade Tachi Ak'õrepa jara pëida jaratee chedak'ãri. Parãpa ma jarateedap'edaa ijãajida. Mapa írã oopataáti ma jaradak'a. Parãpa ne-inaa k'achia oopata oo amáati. Mãga ooda-e pirã, atu bide nechiapari cheparik'a, mãga pik'a mi cheit'ee. Parãpa k'awada-e ewari mi cheit'ee parã miapide.

⁴Mamïda parã Sardedepema ijãapataarã jómaweda nipadak'aa ijãadak'aa beerãk'a. Chok'ara-ee p'ani mïda, ùk'uru p'anadak'aa mãirãk'a. Mapa parã it'ari mi ome nipapataadait'ee. P'aru t'õ-t'oo jï p'anadait'ee, pia p'anapata perã Tachi Ak'õre k'irapite. ⁵Wãara jómaweda k'achia p'oyaapataarã p'aru t'õ-t'oo jïpataadait'ee. Mia mãirã t'ï wëpapik'aa pait'ee Tachi Ak'õre ome ichita it'ari p'anapataadait'eerã t'ï p'ã jëra bi librodeepa. Ma k'ãyaara michideerã ait'ee mi Ak'õremaa mãik'aapa ichi angeleerãmaa. ⁶K'ïiri éesaa p'anáti úridamerã Tachi Ak'õre Jaurepa jara bi ijãapataarãmaa, ãchi chip'epata chaa.

Cristopa jara pëida Filadelfia p'uurudepema ijãapataarãmaa

⁷Mãpai irua mãgaji:

—Írã nãgí pedee p'ã péiji Tachi Ak'õrepa ichi ángel pëidamaa Filadelfia p'uurudepema ijãapataarã ak'imerã:

Nāga jara bi p'ek'au k'achia wëe bi, chi wãara aupaita jaraparipa. Chonaarãwedapema Rey David jõmaarã poro waibia badak'a, mi jõmaarã poro waibia. Mia aupaita llavek'a iru bi eperãarã wãpiit'ee Ak'õre truadee. Mi awara apidaapa wãpida-e pai mãik'aapa apidaapa jarada-e pai wãnaadamerã. ⁸Mia k'awa bi parã Filadelfiadepemaarãpa oopata. K'awa bi awaraarã k'irapite parã mak'iara waibia-ee p'ani mïda, p'anapata mia jarateedak'a mãik'aapa choopata mide ijãa p'anide, mi merada-ee. Mãga p'anapata perã parã k'irapite mia o ooji, aide wãdamerã. Miata ma o ooda perã, apidaapa jarada-e pai parã aide wãnaadamerã.

⁹Ûrítì mia ooit'ee Satanadeerãmaa! Mãirãpa tai wãara judiorãda apata; Tachi Ak'õredeerã. Mamïda seewamaa p'ani. Mia mãirã bedabaiipit'ee parã k'irapite. Mãga ooit'ee ãchia k'awaadamerã mia parã k'inia p'e iru bapari. ¹⁰Parãpa oojida mia jaradak'a. Choopata mide ijãa p'anide, ma k'aurepa nepirade baajida mïda. Maperãpi

mia parā k'aripait'ee Tachi Ak'õrepa na p'ek'au eujädepema ijāadak'aa beerā miapik'āri ichia ewari awara bidade ma-it'ee. Ma ewate ichia ak'ipiit'ee chisāgiirā wāara ichide ijāapata māik'aapa chisāgiirā ijāadak'aa.

¹¹Taarā—e mi cheit'ee. Chóoti mide ijāa p'anide. K'irak'aupai apidaapa atuapidai it'aripema poro jīra^b Tachi Ak'õrepa parāmaa teit'ee bi, ichita mi ome chok'ai p'anapataadamerā. Māgá atuapidai mide ijāa amaapiruta pirā parāmaa. ¹²K'achia p'oyaapataarā mia te biiri māudee oodak'a papiit'ee mi Ak'õre tede. Ichita p'anapataadait'ee jāma mi Ak'õre ome. Mia mi Ak'õre t'ī p'āit'ee ma p'oyaapataarā ĩri, jōmaarāpa k'awaadamerā mi Ak'õre āchi chipari. Ma awara mia p'āit'ee mi Ak'õre p'uuru t'ī, Jerusalén chiwidi, āchi ĩri, jōmaarāpa k'awaadamerā āchi ma p'uurudepemaarā. Māgí p'uuru Ak'õrepa pēiit'ee it'ariipa. Ma awara āchi ĩri mia p'āit'ee michi t'ī chiwidi, jōmaarāpa k'awaadamerā āchi michideerā. ¹³K'ĩiri ēesaa p'anāti ũridamerā Tachi Ak'õre Jaurepa jara bi ijāapataarā jōmaarāmaa.

Cristopa jara pēida Laodicea p'uurudepema ijāapataarāmaa

¹⁴Māpai irua māgaji:

—Īrá nāgí pedee p'ā pēiji Tachi Ak'õrepa ichi ángel pēidamaa Laodicea p'uurudepema ijāapataarā ak'imerā:

Chi nāga jara bi Amén apata. Irua ichita oopari ichia jara bik'a māik'aapa Tachi Ak'õre wāarata jara pēida jarapari. Iru k'ap'ia pari Tachi Ak'õrepa ne—ināa jōma ooji. ¹⁵Mia k'awa bi parā Laodiceadepemaarāpa oopata. K'awa bi parā k'ūrasaa pik'a p'ani—e ijāada—e p'aniirāk'a. Mamīda ichiaba wāsia pik'a p'ani—e wāara ijāapataarāk'a. Taawa parā k'ūrasaa pik'a p'anapataadai maa—e pirā wāsia pik'a p'anapataadai. ¹⁶Mamīda māga p'ani—e. Ma k'āyaara parā jīria pik'a p'ani; ijāa—ijāa pik'a p'ani. Mapa mi choo—e parā ome. Parā yiarāa iru bait'ee. ¹⁷Mia parā choo—e pāchia māgapata perā: “michi juadoopa nejōmaata iru bi. Mapa maarepida falta—eda” apata. Māga jaradak'āri, pariatua pedeeapata. P'arat'ara p'ani mīda, Tachi Ak'õre—it'ee parā wāara chupiria chitooni; tau p'āriu pik'a p'ani, māik'aapa āk'adaa pik'a p'ani. ¹⁸Māga p'anadairā mia ũraait'ee mīmaata neto atadamerā ne—ināa nēe ewaa atadak'a t'ipītaudeepa. Ichiaba mīmaa neto atāti p'aru t'oroo jīdait'ee mia jīparik'a. Māgá waa k'īra nejasia p'anada—e, parā āk'adaa pik'a p'anadairā. Ma awara mīmaa neto atāti neera pāchi tau—it'ee. Māgá Tachi Ak'õre wāarata pia unudai.

^b 3.11 *It'aripema poro jīra jara k'inia bi premio.*

¹⁹Mia itriapari m̄aik'aapa miapipari mia k'inia iru biirã jōmaweda. Maperã k'ira j̄ip'a ijãapatáati. Pãchi audua pedee pedee amáati m̄aik'aapa óoti mia oopi bik'a. ²⁰j̄Ūrítí! Eperã puerta t'aide t'ijaramaa bainĩ beeparik'a, m̄aga pik'a mia parã t'ijaramaa bi. Chi mi pedee ūrik'ári, ichi puerta ewaru pirã, mi t'it'ee iru tede m̄aik'aapa t'ári a-ba p'anadait'ee.

²¹K'achia p'oyaapataarã mia su-ak'i beepiit'ee mi ik'aawa, mi su-ak'i beeparik'a mi Ak'õre ik'aawa. Mi mama su-ak'i beepari, k'achia p'oyaapari perã. ²²K'iiri ēesaa p'anátí ūridamerã Tachi Ak'õre Jaurepa jara bi ijãapataarãmaa, āchi chip'epata chaa.

Tachi Ak'õrepa it'aripema ne-inaa Juanmaa unupida

4 ¹Ma t'ēpai awaraa k'āimok'araa pik'aji. Unuji puerta Tachi Ak'õre eujãde t'īupata ewa n̄ibi. M̄apai ūriji ma otau naaweda ūrida golpe pederu trompeta j̄iwaaparik'a. M̄agaji:

—Chéji it'aa. Mia ak'ip̄iit'ee ne-inaa Tachi Ak'õrepa na ewari ooit'ee bi.

²Aramata Tachi Ak'õre Jaurepa mi ateeji. Mama it'ari mia unuji rey su-ak'i beepari bainĩ bi. Ai ĩri Tachi Ak'õre su-ak'i baji. ³Iru k'ira wãree baji. Urua baji m̄au pi-ia b̄eisaa jaspek'a m̄aik'aapa m̄au pi-ia p'oree cornalinak'a. Chi su-ak'i beepari t'iak'au baji euma p'itria pik'a b̄ipa; p'āwaraa bi m̄au pi-ia esmeraldak'a. ⁴Ma su-ak'i beepari wap'ira baji awaraa su-ak'i beepari veinticutropa. Ai ĩri su-ak'i p'anajida chonaarã poro waibiarã veinticutro. P'aru t'o-t'oo j̄i p'anajida m̄aik'aapa poro j̄ira n̄eedee ooda j̄i p'anajida. ⁵Tachi Ak'õre su-ak'i beeparideepa pa tau p'orep'orepari n̄ibaji m̄aik'aapa pa j̄iwaa n̄ibaji pedee ome. Ma su-ak'i beepari k'irapite lámpara siete urua p'anajida. M̄ágí lámpara Tachi Ak'õre Jaure siete pik'a bi. ⁶Ichiaba ma su-ak'i beepari k'irapite mia unuji ne-inaa lago b̄ei-s̄ak'a vidriodee oodak'a.

Ma su-ak'i beepari k'ait'a; ai ik'aawa, āp̄ite m̄aik'aapa k'irapite bainĩ p'anajida ne-inaa chok'ai bi k'imari; aba ik'aawa chaa. M̄ágiirã k'irapite m̄aik'aapa ek'arra eere tau-idaa baji. ⁷Aba león k'irak'a baji; awaraa p'ak'a chak'e k'irak'a; awaraa eperã k'irak'a m̄aik'aapa chi apema nej̄ipi wāabai wāk'a baji. ⁸Ma chaachaa paraaji isiak'ara seis. Ma isiak'ara ichiaba tau-idaa baji taawaik'a eere, edaik'a eere paara. M̄airāpa āstaawa, p'ārik'ua pida Tachi Ak'õremaa ĩda-ee n̄aga k'aripata:

—'P'ek'au w̄ee, p'ek'au w̄ee, p'ek'au w̄ee bapari Tachi Ak'õre

Waibia. Ichita bapachi; ichita bapari; ichita cheit'ee.' (Is 6.2-3)

⁹M̄airāpa k'aridak'ári, jarapata ma rey su-ak'i beeparide su-ak'i bi k'ira wãree. Ichiaba jarapata iru ichita bapari m̄aik'aapa jōmaarã k'āyaara waibiara bi. M̄ágá k'ari p'anide ichiaba gracias jarapata irumaa. ¹⁰M̄airāpa m̄aga k'ariruta chaa, ma chonaarã poro waibiarã veinticutro

bedabaipata ma rey su-ak'i beeparide su-ak'i bi k'irapite mäik'aapa it'aa t'ipata irumaa, iru ichita bapari perä. Mäga oo p'anide ächi poro jıra ëradak'äri, bipata iru k'irapite mäik'aapa jarapata:

11 —Tachi Ak'öre Waibia, pima aupaia jaradaipia bi: Pi jömaarä k'äyaara k'ira wäreera bi mäik'aapa jömaarä k'äyaara waibiara bi. Nejömaata pi jua ek'ari nibi, pia nejömaata ooda perä. Pia k'inia bada perä, nejömaata mäga ooji.

Juanpa pedee p'äda mäik'aapa Oveja Chak'e unuda

5 ¹Ma rey su-ak'i beeparide su-ak'i bi jua juaraare mia unuji joip'aruk'a bi pirat'ida pedee p'äda ome. P'ä baji taawaik'a eere, edajäde paara. Tauchaada siete tauchaa baji jirri torrabaidapa. ²Ichiaba unuji angeleerä poro waibia aba. Mägí golpe pedee baji. Iidiji:

—¿K'aipata näga k'isia bima? “Michia jä tauchaada ogat'aai mäik'aapa ewai jägí joip'aruk'a bi.”

³Mamída apidaapa ma joip'aruk'a bi ewada-e pai; it'aripemaarä apidaapa, na p'ek'au eujädepemaaräpa pida mäik'aapa piudap'edaarä eujä ek'ari p'aniiräpa pida. ⁴Mäpai mi jëedachi apida wë-e pada perä ma joip'aruk'a bi ewadait'ee mäik'aapa ma pedee p'äda leedait'ee. ⁵Mamída ma chonaarä poro waibiarä veinticuatrodepemapa mimaa mägaji:

—Jëenääji. ¡Ak'fji! León apata Judá ëreerädepema; chonaaräwedapema Rey Daviddepa uchiadapa k'achia p'oyaaji. Iruata jä tauchaada siete ogat'aai mäik'aapa jä joip'aruk'a bi ewat'aai.

⁶Ak'ik'äri, mia unuji Oveja Chak'e apata eperäaräpa peedap'edaak'a. Ichi baini baji ma rey su-ak'i beepari k'irapite mäik'aapa ma ne-inaa chok'ai bi k'imari k'irapite, mäirä ma chonaarä poro waibiarä veinticuatro esajiak'a. Ichia cacho siete iru baji. Ichiaba tau siete iru baji. Ma tau siete jara k'inia bi Tachi Ak'öre Jaure, jaure siete pik'a pëida na p'ek'au eujä jömaade. ⁷Ma Oveja Chak'e wäji ma rey su-ak'i beeparide su-ak'i bi k'ait'a mäik'aapa mägí jua juaraarepa ataji ma joip'aruk'a bi pirat'ida. ⁸Mäga ook'äri, ma ne-inaa chok'ai biirä k'imari weda mäik'aapa ma chonaarä poro waibiarä veinticuatro weda bedabaidachida iru k'irapite. Ma chonaa chaachaa iru baji arpa mäik'aapa p'arat'u nëedee ooda. Ma p'arat'u chaa ipuru baji ne-inaa bajübak'a t'üa bipa. Mägí jara k'inia bi Cristodeeräpa it'aa t'ipata. ⁹Mäga nide ma bedabaidap'edaarä jömaaräpa k'ari chiwidi k'arijida:

—'Piata ma joip'aruk'a bi atai mäik'aapa ma tauchaada ogat'aai, eperäaräpa pi peet'aadap'edaa perä.

Pichi waa mägá bat'ada k'aurepa eperäarä uchiapiji p'ek'au k'achia jua ek'ariipa.

Mägá Tachi Ak'öre-it'ee neto pik'a ataji eperäarä k'ira t'ädoonägee chaadepema: ëreerä, pedee, p'uuru, eujä, mägee chaadepema.

10 Pia āra Tachi Ak'õre jua ek'ari biji p'aareerāk'a irumaa it'aa t'īpataadamerā.

Ichiaba pia āra reyrāk'a papiit'ee na p'ek'au eujādepemaarā ak'īpataadamerā.' (Ex 19.6)

11 Māpai mia unuji ma rey su–ak'i beepari, ma ne–inaa chok'ai bi k'īmari māik'aapa ma chonaarā poro waibiarā angeleerāpa wap'ira ata p'ani. Audú cho–k'ara^c paraaji; tachia p'oyaa juasiada–e. 12 Māirāpa otau apai pik'a bide golpe pedeejida:

—Oveja Chak'e peedap'edaa; irumaapaita jaradaipia bi: Jōmaweda pi jua ek'ari p'anapata, nejōmaata pērē perā. Pi k'īra wāreera bi; jōmaarā k'āyaara k'īsia k'awaara bapari; jōmaarā k'āyaara juataura bapari; jōmaarā k'āyaara waibiara bi.

Mapa pimaa it'aa t'īpata, awaraarāmaa it'aa t'īdai k'āyaara.

13 Māpai mia ūriji jōma ne–inaa chok'ai p'aniirā it'aripema, na p'ek'au eujādepema, na p'ek'au eujā ek'aripema māik'aapa p'usadepema; ne–inaa jōmaweda Tachi Ak'õrepa ooda. Māirāpa māgajida:

—Rey su–ak'i beeparide su–ak'i bimaa māik'aapa Oveja Chak'emaa jōmaarāpa ichita it'aa t'īdaipia bi māik'aapa ichita jaradaipia bi parā jōmaarā k'āyaara waibiara bi, ne–inaa jōmaweda parā jua ek'ari bapari perā.

14 Māga jaradak'āri, ma ne–inaa chok'ai bi k'īmariirāpa p'anaujida: —j'Amén!

Ma awara ma chonaarā poro waibiarā veinticuatro waya bedabaidachida ma su–ak'i bi k'īrapite māik'aapa Oveja Chak'e k'īrapite.

K'āata jara k'inia bi ma tauchaada siete

6 1 T'ēepai mia unuji ma Oveja Chak'epa ogat'aaru chi naapiara tauchaada, ma tauchaada siete joip'aruk'a bide k'ara bada. Māga nide ma ne–inaa chok'ai bi k'īmariidepema abaapa pa jīwaaparik'a pedeeji:

—Chepáde aji.

2 Mia ak'ik'āri, unuji caballo t'orreo. Ai ĩri su–ak'i badapa ichi juade ematrīma ateeji. Angelpa teeji chōo p'oyaapataarā poro jīra irumaa, wāmerā na p'ek'au eujādee jura p'oyaade. Wāji.

3 Māpai ma Oveja Chak'epa araarepema tauchaada ogat'aaji. Māga ook'āri, mia ūriji awaraa ma ne–inaa chok'ai bi k'īmariidepemapa jararu: —Chéji.

4 Ak'ik'āri, unuji caballo p'oree. Ai ĩri su–ak'i bimaa Tachi Ak'õrepa espada choma teeji māik'aapa māgí juade biji na p'ek'au eujādepemaarā

^c 5.11 Griego pedeede: *millones y millones*.

jömaweda, māgí k'aurepa waa eperāarā k'āiwee p'ananaadamerā. Maperā eperāarāpa chíara pee para beeji.

⁵Māpai ma Oveja Chak'epa omé eerepema tauchaada ogat'aak'āri, mia ūriji awaraa ma ne–inaa chok'ai bi k'īmariidepemapa auk'a jararu:

—Chéji.

Ak'ik'āri, unuji caballo p'āimaa. Ai ĩri su–ak'i bipa net'aa chaapari iru baji ichi juade. ⁶Māpai nāgí pedee uchijai ma ne–inaa chok'ai bi k'īmari t'āideepa:

—Jarra óoji trigo kilo apai t'erabaidamerā ewari aba mimiada pari; maa–e pirā cebada kilo ōpeepai t'erabaidamerā ewari aba mimiada pari. Mamída olivo māik'aapa uva t'ōbaináaji, aceite paraamerā māik'aapa vino paraamerā.

⁷Māpai ma Oveja Chak'epa ōpee eerepema tauchaada ogat'aak'āri, mia ūriji awaraa ma ne–inaa chok'ai bi k'īmariidepemapa jararu:

—Chéji.

⁸Ak'ik'āri, unuji caballo k'uarak'uarāa bi. Ai ĩri su–ak'i bada Piuda apachida. Māgí t'ēe cheda Piudaarā P'anapatamāi apachida. Māgiirā juade Tachi Ak'ōrepa na p'ek'au eujādepemaarā k'īmariidepema chaa aba bijji, ma eperāarā piudamerā jura chōo jōnĭpa, jarra oo jōnĭpa, k'ayaapa māik'aapa ne–animal k'achia beerāpa.

⁹Māpai ma Oveja Chak'epa k'īmari eerepema tauchaada ogat'aak'āri, mia unuji altar bainĭ bi māik'aapa ai ek'ari unuji jai–idaadap'edaarā jaureerā. Ijāadak'aa beerāpa ma eperāarā peejida, Cristode ijāapatap'edaa perā māik'aapa iru ūraa jarateedap'edaa perā. ¹⁰Māirāpa otau apai pik'a bide golpe pedeejida:

—Tachi Waibia, pia nejōmaata k'awapari. Pi k'achia wēe bapari māik'aapa ichita oopari pia jara bik'a. ¿Sāapai ak'iit'eema eujādepemaarāpa oopata jarait'ee pia wa k'achia? ¿Sāapai tai peedap'edaarā miapiit'eema? ajida.

¹¹Māgiirā chaachaa Tachi Ak'ōrepa p'aru teesoo t'oroo bi teeji. Māpai jaraji āchimaa taarāpai ĩdamerā māik'aapa nidamerā āchi ĩpemaarā, chi Cristopa oopi bik'a oopataarā Tachi Ak'ōrepa awara bida ma–it'ee, auk'a piudamerā k'achia beerā juapa.

¹²Māpai ma Oveja Chak'epa joisomaa eerepema tauchaada ogat'aak'āri, unuji na p'ek'au eujā golpe wēre nĭbi awērachaipa. Ak'ōrejĭru k'ĭi pik'adachi. P'āi–maa baji p'aru cabra k'aradee oodak'a; māgee p'aru jĭpata chi–iadak'āri. Ma awara atane p'oreedachi tachi waak'a. ¹³Lucero pajādeepa jurruk'oodachida na eujāde, higojō chik'aa jurrupatak'a higuera biirideepa nāumia p'uak'āri. ¹⁴Pajā pirat'idaji joip'aru pirat'ipatak'a. Māpai wēpadachi. Ma awara eera, isla ome āyaa wājida ma badamāiipa. ¹⁵Māga unudak'āri, na p'ek'au eujādepema reyrā, eperāarā poro waibiarā, soldaorā poro waibiarā, p'arat'ara beerā, juataura beerā, esclavoorā, esclavo–eerā; ma

jōmaweda mirudachida māu te uriade māik'aapa eera jēra bi eujāde māu-idaa bimāi. ¹⁶Mama p'anide biajida eema māik'aapa māu-idaa bimaa:

—jTai ĩri baai chēti, rey su-ak'i beeparide su-ak'i bipa māik'aapa Oveja Chak'epa tai ununaadamerā, tai jiripata perā miapidait'ee! ¹⁷Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate paji. Apidaapa iru k'irau chooda-e payada ajida.

Ciento cuarenta y cuatro mil Israel pidaarā Tachi Ak'ōrepa jirit'erada

7 ¹Ma t'ēpai mia unuji angeleerā k'ĩmari; aba bainī bi norte eere; aba sur eere; aba ak'ōrejīru uchiapari eere; chi apema chi baapari eere. Māgiirāpa madepema nāu t'idik'a p'anajida p'uanaamerā eujā ĩri, p'usa ĩri wa pak'uru ĩri. ²Ichiaba unuji ángel awaraa ak'ōrejīru uchiapari eerepa uchia cheru. Māgipa ne-inaa tauchaa bipari iru baji ichi juade. Ma ne-inaapa tauchaa bidak'āri eperāarā ĩri, jara k'inia bi ma eperāarā Tachi Ak'ōre ichita chok'ai baparideerā. Māgí ángel golpe pedeeji apema k'ĩmariirāmaa; māgí jirit'eradaarāmaa eujā māik'aapa p'usa āripidamerā:

³—Waide āripināati eujā, p'usa māik'aapa pak'uru, waide taipa tauchaa bida-e perā Tachi Ak'ōredeerā tau biiride.

⁴Mia ũriji jaradak'āri jōmasaa eperāarā ĩri ma tauchaa bidap'edaa. Israel pidaarā ēreerādepemaarā ciento cuarenta y cuatro mil paji.

⁵ Judá ēreerādepema doce mil paji;

Rubén ēreerādepema doce mil paji;

Gad ēreerādepema doce mil paji;

⁶ Aser ēreerādepema doce mil paji;

Neftalí ēreerādepema doce mil paji;

Manasés ēreerādepema doce mil paji;

⁷ Simeón ēreerādepema doce mil paji;

Leví ēreerādepema doce mil paji;

Isacar ēreerādepema doce mil paji;

⁸ Zabulón ēreerādepema doce mil paji;

José ēreerādepema doce mil paji

māik'aapa Benjamín ēreerādepema doce mil paji.

Eperāarā chok'ara p'aru t'orroo jī p'anadap'edaa

⁹Ma t'ēpai unuji eperāarā audú chok'ara nāgí chaadepema: eujā, ēreerā, p'uuru, pedee; māgí chaadepema. Bainī p'anajida ma rey su-ak'i beepari k'ĩrapite māik'aapa ma Oveja Chak'e k'ĩrapite. Apidaapa āra p'oyaa juasiada-e, audú chok'ara p'anadap'edaa perā. P'aru t'orroo jī p'anapachida māik'aapa palma k'iru atepachida āchi juade ak'ipidait'ee o-īa p'ani. ¹⁰Jōmaarāpa golpe pedeejida:

—Tachi Ak'ōre, ma rey su-ak'i beeparide su-ak'i bipa māik'aapa Oveja Chak'epa eperāarā o k'achiadeepa k'aripa atajida atuanaadamerā.

¹¹ Angeleerã, chi wap'ira atadap'edaa ma rey su-ak'i beepari, ma chonaarã poro waibiarã mãik'aapa ma ne-inaa chok'ai bi k'imari; mägí angeleerã bedabaidachida tau biiri te jãde t'öbairutamaa ma rey su-ak'i beepari k'irapite mãik'aapa it'aa t'ipachida Tachi Ak'öremaa.

¹² Mägapachida:

—¡Amén! apachida. Jömaarãpa it'aa t'idaipia bi Tachi Ak'öremaa mãik'aapa jaradaipia bi: “Pí jömaarã k'ãyaara waibiara bapari; jömaarã k'ãyaara k'isia k'awaara bapari; jömaarã k'ãyaara t'ãri piara; jömaarã k'ãyaara juataura; jömaweda pí jua ek'ari p'anapata. Mäga ichita jaradait'ee, jö-ee. ¡Amén!”

¹³ Mäpai ma chonaarã poro waibiarãdepema abaapa mimaa iidiji:

—¿K'áirãma na p'aru t'oroo jĩ p'ani? ¿Sãmãik'aapa chejidama? aji.

¹⁴ Mía p'anauji:

—Piata k'awa bida aji, mi k'ãyaara.

Irua mägaji:

—Ächi jai-idaadak'ãri, uchijida audú miapi iru p'anadap'edaarã juadeepa. P'aru t'oroo jĩ p'ani, ächi p'aru t'ödap'edaa perã ma Oveja Chak'e waade. Mägapi ächia p'ek'au k'achia oopatap'edaa wëpajida.

¹⁵ ‘Maperãpi Tachi Ak'öre su-ak'i beepari k'irapite bainĩ p'ani.

Ästaawa, p'ãrik'ua pida ächia oopata Tachi Ak'örepa oopi bik'a ichi it'aripema te waibiade.

Ma rey su-ak'i beeparide su-ak'i bipa ära ichita ak'i bapariit'ee, ichita ära ome bapariit'ee perã.

¹⁶ Waa jarra ooda-e pait'ee mãik'aapa waa opisiada-e pait'ee.

Ichiaba ak'örejirupa waa paada-e pait'ee mãik'aapa waa wãsiapa jia cheda-e pait'ee.^d (Is 49.10)

¹⁷ Mäga pait'ee ma Oveja Chak'e, rey su-ak'i beepari k'irapite bainĩ bipa, ära pia ak'i bapariit'ee perã.^d

Äramaa ak'ipiit'ee pania poatri uchia bimãi, mägí pania todak'ãri, ichita p'anapataadamerã iru ome.^e

Ma awara Tachi Ak'öre ära ome bapariit'ee perã, waa t'ãri p'ua p'anadak'aa pait'ee.^f

Seis eerepema tauchaada ogat'aada

8 ¹ Oveja Chak'epa ma seis eerepema tauchaada ogat'aak'ãri, it'aripemaarã jömaweda k'iuu nĩbeeji. Mägá p'aneejida perã hora esa- auk'a. ² Ma t'ëepai mia unuji angeleerã siete, iru k'irapite bainĩ p'anapataarã. Mägí chaa trompeta ächi chaachaa jitajida. ³ Mäpai ángel awaraa cheji mãik'aapa bainĩ beeji altar k'ait'a. Ichi juade k'uuruk'a bi nēedee ooda iru baji. Aide ne-inaa t'üa bapari paapachida Tachi Ak'öre-it'ee. Awaraapa

^d 7.17 Sal 23.1; Ez 34.23.   ^e 7.17 Sal 23.2; Is 49.10.   ^f 7.17 Is 25.8; Ap 21.4.

irumaa ne–inaa t'üa bapari waibia teeji, p'oiramērã Cristodeerã it'aa t'ïpata ome mǎik'aapa bimerã ma altar ïri Tachi Ak'õre–it'ee. Mǎgí biji altar nēedee ooda ïri; ma altar rey su–ak'i beepari k'ïrapite bainĩ bi. ⁴Ma ne–inaa t'üa bapari paak'ãri, chi nari Cristodeerã it'aa t'ïpata ome ma ángel juadeepa it'aa wǎji Tachi Ak'õre baparimãi. ⁵Mǎpai ma angelpa t'ïpatau atap'eda altardeepa, ma k'uuruk'a bi ipurut'aaji. Mǎpai bat'at'aaji na p'ek'au eujãdee. Mǎga oo bide mia ïriji pa jïwaa nĩbi pedee ome. Ichiaba unuji pa tau p'orep'orepari mǎik'aapa na p'ek'au eujã wère nĩbi awërachaipa.

Angeleerãpa trompeta chaadap'edaa

⁶Mǎpai ma angeleerã sieteerãpa trompeta iru p'ani ãchi juade ewaa jirajida chaadait'ee.

⁷Chi naapiara angelpa ichi trompeta chaak'ãri, angeleerãpa hielu k'oi tauk'a bat'ajida na p'ek'au eujãdee. Ma hielu p'oira baji t'ïpatau ome mǎik'aapa waa ome. Perá eujã esajĩak'a^g paadachi. Ichiaba pak'uru õpeedepema chaa aba mǎik'aapa p'üajara jõmaweda paadachi.

⁸Araarepema angelpa ichi trompeta chaak'ãri, mǎu choma t'ïpatau ome urua nĩbi bat'ajida p'usa jãdee. Mǎpai perá p'usa jã esajĩak'a^h waa padachi. ⁹Ma awara p'usadepema ne–inaa chok'ai bi õpeedepema chaa aba piudachida. Ichiaba barco p'usade wã nipadap'edaa, mǎgí õpeedepema chaa aba jõdachida.

¹⁰Ma omé eerepema angelpa ichi trompeta chaak'ãri, lucero choma t'ïpatau ome urua nĩbi pajãdeepa baaidachi na eujãdepema to mǎik'aapa pania poatri uchiapata ïri; ma õpeedepema chaa aba ïri. ¹¹Mǎgí t'ïjarapata Lucero Asia. Mǎgí baaik'ãri, to mǎik'aapa pania poatri uchiapata õpeedepema chaa aba ïri, pania asia üu beeji. Eperãarãpa ma pania todak'ãri, chok'ara piujida.

¹²Ma õpee eerepema angelpa ichi trompeta chaak'ãri, ak'õrejïru, atane, lucero áridachida. Perá ak'õrejïru k'ïra esajĩak'a k'ïidachi. Perá atane k'ïra esajĩak'a auk'a k'ïidachi. Ichiaba perá lucero esa–auk'aⁱ k'ïidachida. Mapa ástaawa hora õpeedepema chaa aba ak'õrejïru jëra–e paji. Ichiaba p'árik'ua hora õpeedepema chaa aba atane lucero ome ïdaada–e paji.

¹³Mǎpai mia unuji nejïpi pajãde it'í wãabai ni. ïriji ma nejïpipa golpe pederu:

—ïAai, eperãarã at'ãri eujãde p'ani audú chupiria jõnadait'eeda aji, apema angeleerã õpeerãpa ãchi trompeta chaadak'ãri!

K'ïmari eerepema trompeta chaada

9 ¹Mǎpai ma k'ïmari eerepema angelpa ichi trompeta chaak'ãri, mia unuji lucerok'a pajãdeepa baai cheda na eujãde. Mǎgipa llave jitaji

^g 8.7 Griego pedeede: *una tercera parte.* ^h 8.8 Griego pedeede: *una tercera parte.*

ⁱ 8.12 Griego pedeede: *una tercera parte.*

ewait'ee arii uria bi, chi t'ai j̄a n̄bada perā. Ma uria audú n̄p̄ia baji. ²Ma uria t'ai ewak'āri, narira uchua n̄beeji, nari waibia uchiaparik'a t'ip̄itau waibiadeepa. Ma nari k'aurepa p'āriudachi. Ak'ōrej̄iru m̄aik'aapa pajā perá unu—e paji nari j̄irak'awaa n̄bipa. ³Ma nari ome netuaraarā sisi k'ap'iak'a uchiadachida m̄aik'aapa w̄aichoo chejida na p'ek'au eujādee. Eujāde pa w̄adak'āri, mia unuji ne—inaa Tachi Ak'ōrepa m̄airāmaa bida; m̄āgí ne—inaa tusōrepa iru bik'a eperāarā k'aait'ee. ⁴Tachi Ak'ōrepa m̄airāmaa jaraji p'ūajara apida; pak'uru jida ārinaadamerā. J̄ip'a p'ua oodaipia bida aji, chi Tachi Ak'ōre tauchaa w̄ee beerā āchi tau biiride. ⁵Mam̄ida jaraji eperāarā k'aa peenaadamerā. J̄ip'a p'ua oodaipia bida aji, atane joisomaa w̄yaaru misa. M̄airāpa k'aada golpe p'ua n̄baji tusōrepa k'aada p'ua n̄baparik'a.

⁶M̄āgá eperāarā k'aa j̄onide, ma eperāarā audú piu k'inia p'anadait'ee. Mam̄ida piuda—e pait'ee.

⁷Mia sisira unuji caballoorā uchiapatak'a jura chōode. Ne—inaa poro j̄ira n̄eedee oodak'a j̄i p'anajida āchi porode. Āchi k'ira eperā k'irak'a beeji. ⁸Āchi puda waree beeji; w̄eraarādek'a m̄aik'aapa āchi k'ida león k'idak'a beeji. ⁹Āchi t'ūade ne—inaa j̄i p'anajida armadura hierrodee oodak'a. W̄aichook'oodaidak'āri, āchi isia j̄iwaapachida carro caballopea jidiupata j̄iwaapatak'a, chok'ara uchiadak'āri jura chōode. ¹⁰Āchi trude ne—inaa awapari iru p'anajida, tusōreerāpa iru p'anapatak'a. M̄āgipa eperāarā k'aadait'ee atane joisomaa w̄yaaru misa. ¹¹Āchi rey Satanapa āra chok'apari. Ichi ma uria n̄p̄ia bi j̄iapari. Hebreo pedeede ichi t'ij̄arapata Abadón; griego pedeede Apolión; jara k'inia bi Eperāarā Peepari.

¹²Ma naapiara ne—inaa k'achiara w̄yaaji. Ne—inaa k'achiara omé at'āri falta bi.

Joisomaa eerepema trompeta chaada

¹³M̄āpai ma joisomaa eerepema angelpa ichi trompeta chaak'āri, mia pedee ūriji altar n̄eedee oodadeepa. Ma altar Tachi Ak'ōre k'irapite bain̄i baji. Ma altar āuk'idaa k'imariide cacho paraa. Madeepa ma pedee uchua baji. ¹⁴Jaraji ma angelpa trompeta iru badamaa:

—K'ena péiji angeleerā k'imari Éufrates to ide j̄ia paraa p'ani.

¹⁵M̄āgí angeleerā k'ena p̄eik'āri, uchijida peenadait'ee na p'ek'au eujādepemaarā ōpeedepema chaa aba. Ai naaweda j̄ia paraa p'anajida ni p'ani misa año, atane, ewari m̄aik'aapa hora Tachi Ak'ōrepa awara bidamaa paru misa. ¹⁶Mia ūriji jaradak'āri jōmasaa soldaorā p'e atadap'edaa caballock'a bi ĩri w̄adamerā āchi ome. Audú chok'ara; doscientos millones paji.

¹⁷Ma caballock'a bi m̄aik'aapa m̄āgí ĩri w̄adap'edaarā mia unuji k'āimok'araa pik'a bide. Āchi t'ūade armadura j̄i p'anajida. Ma armadura

p'oree baji, t'ipitauk'a. Ichiaba p'äp'āraa baji māu pi-ia jacintok'a. Ichiaba k'uarāa baji māu azufrek'a. Ma caballoorāk'a beeda poro león porok'a beejī. Māirā it'aideepa uchijai t'ipitau, nari māik'aapa azufre p'ora. ¹⁸Ma ne-inaa k'achia ōpeepa; t'ipitau, naripa māik'aapa azufre na p'ek'au eujādepemaarā ōpeedepema chaa aba piuji. ¹⁹Ma caballoorāk'a beerāpa eperāarā māgá p'oyaaaida āchi it'aipa māik'aapa āchi trupa, āchi tru taama porok'a beeda perā. Māgipa auk'a eperāarā p'ua oopachida.

²⁰Māgá eperāarā chok'ara piujida mīda ma k'achiapa, chi waide peeda-e p'anadap'edaarāpa āchia ne-inaa k'achia oopata oo amaa k'iniada-e paji. It'aa t'ī amaa k'iniadak'aa paji netuaraarāmaa. Ichiaba it'aa t'ī amaa k'iniadak'aa paji āchia ne-inaa juapa ooda k'irapite; ne-inaa nēdeee ooda, p'arat'adee ooda, broncedee ooda, māudee ooda, pak'urudee ooda. Māgí k'irapite it'aa t'ī k'inia p'anapachida māgee ne-inaa p'oyaa ak'ik'aa mīda, p'oyaa ūrik'aa mīda māik'aapa p'oyaa t'iak'aa mīda. ²¹Ichiaba awaraarā pee amaa k'iniadak'aa paji. Jaipanaarāpa oopatak'a oo amaa k'iniadak'aa paji. P'ek'au oo amaa k'iniadak'aa paji māik'aapa nechia amaa k'iniadak'aa paji.

Joip'aruk'a bi pirat'ida k'aipēe

10 ¹Māpai mia unuji angeleerā poro waibia awaraa. Māgí it'ariipa cheji jīarara pirat'ī nībīde. Euma paraa baji ichi poro īri. Chi k'īra urua baji ak'ōrejīruk'a māik'aapa chi jīru t'ipitau urua nībik'a baji. ²Ichi juade iru baji joip'aruk'a pirat'ida k'aipēe. Māgí ewat'ī baji. Ma angeleerā poro waibia na eujāde bainī ba chek'āri, chi jīru juaraarepema biji p'usa īri. Jōdee chi jīru juabi eerepema biji eujā īri. ³Golpe biaji león biaparik'a. Māgá biak'āri, pa siete jīwaa nībeeji pedee ome. Māgá iru biak'āri, papa p'anauji. ⁴Mia māga ūrik'āri, ma pedee p'āit'ee paji. Mamīda it'ariipa pedee ūriji:

—Apidaamaa jaranāaji pia ūrida māik'aapa ma pedee apida p'ānāaji.

⁵Māpai ma ángel bainī bada p'usa īri māik'aapa eujā īri ichi jua juaraarepema iaji pajāmaa. Ooji eperāarāpa oopatak'a ne-inaa juraadak'āri Tachi Ak'ōre k'irapite, awaraarāpa ijāadamerā wāarata jara bi. ⁶Māpai ma angelpa ne-inaa jaraji Tachi Ak'ōre ichita chok'ai bapari k'irapite. Iruata ooji pajā māik'aapa ne-inaa jōma aide nībī; na eujā māik'aapa ne-inaa jōma aide nībī; p'usa māik'aapa ne-inaa jōma aide nībī. Iru k'irapite ma angelpa māgaji:

—¡Taarā-ee Tachi Waibiapa k'achia beerā jōpiit'eeda! aji.

⁷Angeleerā seis eerepemapa ichi trompeta chaak'āri, aupait'ee Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru bada eperāarā-it'ee. Jōmaarāmaa māga k'awapi-e paji. Ichi mimiapataarāmaa; ichi pedee jarapataarāmaa aupaita k'awapiji ichia k'īsia iru bada.

⁸Māpai ma naaweda it'ariipa pedee badapa waya mīmaa ne-inaa jaraji:

—Atanaji ma joip'aruk'a pirat'ida k'aipee ewat'i bi, jãma bainĩ bi p'usa ïri mãik'aapa eujã ïri iru bi ichi juade.

⁹Aramãgã mi wãji ma angelmaa ma joip'aruk'a bi iidide. Ichia p'anauji:

—Jitãji mãik'aapa k'ot'ãaji. Pichi it'aide k'ũ-ũa bait'ee mielek'a.

Mamĩda pichi bimaã pak'ãri, asia bait'ee.

¹⁰Irua jaradak'a mia ma joip'aruk'a bi atanaji mãik'aapa k'o pëiji.

Wãara, michi it'aide k'ũ-ũa baji. Mamĩda mit'aap'eda, michi bide pak'ãri, mi t'ãri urati nĩbeeji. ¹¹Mãpai mimaa mãgaji:

'Pia waya jaraipia bi Tachi Ak'õrepa jarapi bik'a. Jaraipia bida aji, irua ooit'ee bi p'uuru pidaarã chok'ara ome, eujãdepemaarã chok'ara ome, pedee chok'ara awara-awaraa pedeepataarã ome mãik'aapa reyrã chok'ara ome.

Tachi Ak'õrepa eperãarã omé pëida ichi pedee jaranadamerã

11 ¹Mãpai pak'uru siãutaa mimaa teeji, mãgipa ne-inaa chaamerã. Mãgaji:

—Wãji chaade Tachi Ak'õre te waibia chi altar ome. Ma awara ai tede it'aa t'ipataarã juasãaji. ²Mamĩda chaanãaji ma te ãtaude t'iak'au bimãi, mãgimãi Tachi Ak'õrepa awara bida perã ijãadak'aa beerã-it'ee. Atane cuarenta y dos wãyaaru misa, mãgiirãpa ãchi jua ek'ari iru p'anadait'ee Tachi Ak'õrepa p'uuru jirit'erada ichi-it'ee.

³Mãpai Tachi Ak'õrepa mãgaji:

—Mia omé pëiit'eeda aji, chi-iaipata p'aru jĩ p'anik'a p'ani. Mãirãpa jaradait'ee mia jarapi bik'a, ma k'ãima mil doscientos sesenta wãyaaru misa.

⁴Mãgiirã omé olivo biirik'a p'ani mãik'aapa lámpara bipatak'a p'ani; Tachi Waibia, chi na p'ek'au eujã ooda k'irapite p'ani. ⁵Apidaapa ma omé jiriruta pirã miapidait'ee, t'ipitau uchã bi ãchi it'aideepa paapeeit'ee ãra k'ĩra unuamaa iru p'anapataarã. Mãgã piudait'ee jõmaweda ãra miapi k'inia p'aniirã. ⁶Tachi Ak'õrepa ne-inaa k'ĩra t'ãdoõ ãramaa oopiji. Mapa ãrapa pajã jã pik'adai k'oi chenaamerã, Tachi Ak'õrepa jarapidak'a jara p'ani misa. Ma awara ãrapa k'iniadak'ãri, pania tachi waa papidai mãik'aapa eperãarã miapidai.

⁷Mamĩda jara aupadak'ãri jõmaweda Tachi Ak'õrepa k'ĩsia iru bada jarapiit'ee ãramaa, nemisia uchãit'ee ma uria nãpia bideepa mãik'aapa ãra ome chõo jiriit'ee. Mãgipa ãra p'oyãit'ee mãik'aapa peek'ooit'ee. ⁸Ãra k'ap'ia piuda calle jãde baip'aneidait'ee p'uuru waibia Jerusalende; ãchi waibia kurusode peedap'edaa p'uurude. Mãgĩ p'uuru ichiaba Sodoma maa-e pirã Egipto apata. ⁹Mama p'aneidait'ee k'ãima õpee ap'eda esa-aũk'a. Mama p'anide eperãarã eujã k'ĩra t'ãdoodepema, p'uurudepema, pedee k'ĩra t'ãdoõ pedeepataarã mãik'aapa ãreerã k'ĩra t'ãdoorãpa ãra k'ap'ia piuda ak'idait'ee mãik'aapa jaradait'ee ãra ianaadamerã. ¹⁰Na p'ek'au eujãdepemaarãpa ãra

piuda ũridak'āri, o-īa p'aneedait'ee māik'aapa regalo tee para bait'ee o-īapa, ma Tachi Ak'ōre pedee jarapataarā omeerāpa āra miapidap'edaa perā.

¹¹Mamīda k'āima ōpee ap'eda esa-auk'a wāyaap'eda, Tachi Ak'ōrepa ma omé chok'ai p'anapiji. Māgá āra p'irabaidachida. Jōmaweda māga unudak'āri, p'eradachida. ¹²Māpai ma omé ũrijida it'ariipa golpe pedeeru: —¡It'aa chéti!

Aramāgá it'aa wājida jīararade, āra k'īra unuamaa iru p'anadap'edaarā taide. ¹³Aramata awērachai golpe wēre nībeeji. Ma p'uuru pidaarā diezdepema chaa aba jōdachi; māgá eperārā siete mil k'iniidachida. Chi p'aneedap'edaarā p'erarutapa āchia ne-inaa k'achia oopata oo amaa k'inia p'aneejida. Mapa jarajida Tachi Ak'ōre it'ari baparimaa, iruta wāara jōmaarā k'āyaara waibiara bi.

¹⁴Ma ne-inaa k'achia aba eerepema aupaji. Mamīda omé eerepema taarā-e pait'ee.

Trompeta seis eerepema chaada

¹⁵Māpai ángel seis eerepemapa ichi trompeta chaak'āri, it'ariipa mia golpe pedee ũriji. Chok'araarāpa jara p'anajida:

—Ūrá wāara na p'ek'au eujādepemaarā Tachi Ak'ōre jua ek'ari p'ani māik'aapa Tachi Waibia Jesucristo jua ek'ari p'ani.

Tachi Ak'ōre ichita jōmaarā rey bapariit'ee.' (Ex 15.18; Dn 2.44)

¹⁶Māpai ma chonaarā poro waibiarā veinticuatro su-ak'i p'ani āchi rey su-ak'i beeparide Tachi Ak'ōre k'īrapite bedabaidachida irumaa it'aa t'īdait'ee. ¹⁷Māgapachida:

—Tachi Ak'ōre Waibia, pīta ichita bapari māik'aapa ichita bapachi. Gracias jara p'ani pīmaa.

¡Pīta jōmaarā k'āyaara waibiara bairā, jōmaarā rey paru!

¹⁸ Na p'ek'au eujādepema p'uuru pidaarā t'āri k'achia p'anapachida pī ome.

Ūrá jōdee, pī k'īrau bait'ee āra ome.

Ūrapī pīa ak'īit'ee piudap'edaarāpa oopatap'edaa māik'aapa jarait'ee pīa wa k'achia pī k'īrapite.

Ūrá teeit'ee ne-inaa pīa jōmaweda pīa k'īsia iru bidepema teeit'ee pī mimiapataarāmaa, chi pī pedee jarapatap'edaarāmaa; pīchideerā jōmaarāmaa māik'aapa pī waaweepataarā jōmaarāmaa, ek'ariara beerāmaa, waibiara beerāmaa paara.

Ichiaba ūrapī eujāde ne-inaa k'achia oopatap'edaarāmaa pīa k'achia ooit'ee.

Juanpa Tachi Ak'ōre it'aripema te waibiade unuda

¹⁹Māpai Tachi Ak'ōre it'aripema te waibia ewadachi māik'aapa ma edajāde mīa unuji baalte'ka bi Tachi Ak'ōrepa ūraa Moisémaa p'āpida

ome. Māga nide pa tau p'orep'orepari unuji māik'aapa pa jīwaa nībaji. Ichiaba paraaji awērachai māik'aapa hielo k'oi tauk'a baaiji.

Juanpa wēra je ome unuda

12 ¹Māpai mia ne–inaa awaraa waide unuk'aa pada unuji. Pajāde unuji wēra ak'ōrejīru urua nībik'a jī bi. Bainī baji atane īri. Poro jīra lucero docedee ooda jī baji. ²Māgí wēra biak'oo baji. Bi p'ira baji chi warra ewaa t'oit'ee bada perā. Mapa bia nībaji.

³Māpai ne–inaa awaraa waide unuk'aa pada padachi pajāde. Unuji je choma. P'oree baji māik'aapa poro siete iru baji. Ma chaachaa poro jīra jī baji. Ichiaba cacho diez iru baji. ⁴Māgí jepa ichi tru wirawiraarupa pajāde nībi lucero perā esa–auk'a' baaipiji eujādee. Māgí bainī banaji ma wēra k'īrapite māik'aapa nīmaa beeji iru warra t'omerā, ma warra chai k'o atapēit'ee pada perā. ⁵Māpai ma wērapa imik'īra warra t'oji. Ma warrapa rey k'a na eujādepemaarā ichi jua ek'ari iru bapariit'ee. Reypa tuma hierrodee juade iru bīpa ooparik'a, māga pik'a irua ooit'ee. Māgí je choma mama baji mīda, ma warra chai p'oyaa k'o–e paji, Tachi Ak'ōrepa āyaa atepida perā ichi baparimaa ichi rey su–ak'i beeparide. ⁶Jōdee ma wēra mirudachi eperāarā mak'iara wēe jēra bīmaa; Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru badamaa. Mama angeleerāpa nek'opijida māik'aapa pia ak'i p'anajida k'āima mil doscientos sesenta.

⁷Māpai it'ari jura paraaji. Angeleerā poro waibia Miguel awaraa angeleerā ome chōo jirijida māgí je choma bi ome. Māpai jepa ichideerā p'e atap'eda, chōojida. ⁸Mamīda ma je choma bi eerepemaarā chooda–e paji. Angeleerāpa āra it'ariipa jērek'oojida. ⁹Māgá bat'at'aajida ma je choma bi na p'ek'au eujādee. Māgí je choma chonaarāwedapema taama; Netuara Poro Waibia maa–e pirā Satanás apata. Māgípata na p'ek'au eujādepemaarā k'ūrapari. Māgí bat'at'aajida na p'ek'au eujādee ichideerā ome.

¹⁰Māpai mia ūriji Tachi Ak'ōredeerā it'ariipa golpe pedee p'ani:

—Īrapī Tachi Ak'ōrepa k'achia p'oyaaaji māik'aapa aupaji tachi o k'achiadeepa k'aripa atada atuanaadamerā.

Īrapī jōmaarā rey beeji māik'aapa ichia pēida, Cristo jua ek'ari jōmaweda p'aneejida.

Māga bi jēret'aadap'edaa perā ma imiateeparipa tachi ipemaarā Cristo k'aurepa.

Māgí īi–ee tachi imiateepachi Tachi Ak'ōre k'īrapite.

¹¹ Mamīda tachi ipemaarāpata iru p'oyaapachida Cristopa ichi waa bat'ada perā āra pari.

Ichiaba iru p'oyaapachida Cristopa ooda eperāarā k'aripait'ee awaraarāmaa jaradap'edaa perā.

j 12.4 Griego pedeede: *una tercera parte*.

Eperääräpa āra peedait'ee pak'āri, waaweedak'aa paji piudait'ee ma jaradap'edaa k'aurepa.

- 12 ꞑO-īa p'anadáma angeleerā, it'ari p'anapata perā!
Mamīda chupiria p'ani parā eujāde p'anapataarā māik'aapa p'usade p'anapataarā Netuara Poro Waibia parā t'āide bapari perā.

Ichi audú k'īrau bi k'awa bairā taarā-e Tachi Ak'ōrepa jōpiit'ee irua ne-inaa k'achia oopari.

13 Māgí je choma bipa k'awaa atak'āri ichi na p'ek'au eujāde bi, ichi jeredap'edaamāi, ma wērapa warra t'oda jirimaa beeji. 14 Mamīda Tachi Ak'ōrepa nejīpi tapia isiak'ara omé teeji ma wēramaa, māgá ma je choma badamāiipa t'imí wāabaimerā ichia k'isia iru badamaa; eperārā mak'īara wē-ema. Mama nek'opidai māik'aapa pia ak'ī p'anadai año ōpee ap'eda esa-auk'a wāyaaru misa. 15 Māga unuk'āri, ma je choma bi it'aideepa pania jīchooji to chomadarumaa, to chomaapa ma wēra to barree ateei jīak'aapa. 16 Mamīda eujāpa ma wēra k'aripaji. Ewadachi māik'aapa ma to choma je choma bipa jīchooda weedachi ai uriade. 17 Māga unuk'āri, ma je choma bi audupiara k'īraudachi ma wēra ome. Mapa chōo jirinaji ma wēradeepa uchiadap'edaarā ome; chi na eujāde at'āri nībīirā ome. Māirāpa oopata Tachi Ak'ōre Ūraade jara bik'a māik'aapa ijāpata Jesupa jarateeda ūraade. 18 Māpai māgí je choma bi bainī banaji p'usa ide.

Nemisia p'usa jādeepa uchiada

13 1 Māpai mia unuji nemisia uchiaru p'usa jādeepa. Māgīpa poro siete iru baji māik'aapa cacho diez. Chi cacho chaa poro jīra jī baji. Jōdee chi poro chaa t'ī p'ā baji. Tachi Ak'ōre t'ī chok'ara made p'ā jēra baji, irua māga unuk'āri, k'īraudaimerā. Māgá ma nemisiapa iru oo iru baji. 2 Māgí nemisia imamak'a baji. Mamīda chi biiri oso realdek'a baji. Chi it'ai león it'aik'a baji. Je choma bipa ma nemisia ichi jīak'a papiji, māgīpa auk'a oomerā ma jepa ooparik'a māik'aapa je choma bi jua ek'ari p'aniirā auk'a iru bamerā ichi jua ek'ari. 3 Māgí nemisia poro aba supeet'aa baji espadapa, mamīda ichia jipat'aaji. Mapa na p'ek'au eujādepemaarā jōmaarāpa iru pia unupachida māik'aapa irua oopi bik'a oo k'inia p'anapachida. 4 Tachi Ak'ōremaa it'aa t'īdai k'āyaara, je choma bīmaa it'aa t'īpachida, iru juapa ma nemisiapa ne-inaa k'īra t'ādo oopachi perā. Ma awara ma nemisiamaa paara it'aa t'īpachida. Māgapachida:

—¿K'aita nāgí nemisiak'a bima? ¿K'aita chōoima iru ome?

5 Tachi Ak'ōrepa ma nemisia ichiak'au biji ne-inaa k'achia k'īra t'ādo oo wāmerā atane cuarenta y dos wāyaaru misa. Māgīpa pedee audua pedeeepachi māik'aapa ichi Tachi Ak'ōreda a nipapachi. 6 Māgá pedee k'achia jara wāpachi Tachi Ak'ōre āpīte māik'aapa ichideerā it'ari p'ani

ãpite. ⁷Ma awara Tachi Ak'õrepa mǎgí ichiak'au bida perǎ, jura chõo beejí Cristodeerǎ, chi at'ári na p'ek'au eujǎde p'anadap'edaarǎ ome, ǎra p'oyaarumaa. Ichiaba mǎgá ichiak'au bida perǎ, mǎgípa ichi jua ek'ari p'e wǎji eperǎarǎ ẽreerǎ chaadepema, p'uuru chaadepema, pedee chaadepema mǎik'aapa eujǎ chaadepema. ⁸Jõmaweda t'í p'ǎ--ee p'aniirǎ Oveja Chak'e peedap'edaapa Tachi Ak'õre ome ichita p'anapataadait'eerǎ t'í p'ǎ jẽra bi librode it'ari, mǎirǎpa ma nemísiamaa it'aa t'ídait'ee, tachia Tachi Ak'õremaa it'aa t'ípatak'a. Mǎga p'anadait'ee Tachi Ak'õrepa na eujǎ ooi naaweda, ai p'ǎdade ǎchi t'í p'ǎ--ee p'anadap'edaa perǎ.

⁹K'íiri ẽesaa p'anátí úridamerǎ mia jararu:

¹⁰ —Tachi Ak'õrepa k'ísia iru bi pirǎ ma nemísiapa parǎdepema aba ǎyaa ateemerǎ carcelde t'í nǐbiit'ee, mǎga pait'ee.

Jõdee k'ísia iru bi pirǎ mǎgípa parǎdepema aba peemerǎ espadapa, mǎga pait'ee.

Maperǎ Cristodeerǎ choodaipia bi ǎchi ijǎa p'anide mǎik'aapa Cristode ijǎapataadaipia bi, ma k'aurepa piuruta pijida.

Ne–animal k'achia eujǎdeepa uchiada

¹¹Ma t'ẽepai mia unuji awaraa ne–animal k'achia eujǎdeepa uchiaru. Cacho omé iru baji Oveja Chak'epa iru baparik'a. Mamída pedeeepachi je choma pedeeeparik'a. ¹²Mǎgípa nemísia k'írapite ne–inaa k'íra t'ǎdoo oopachi irua oo badak'a. Jaraji na p'ek'au eujǎdepemaarǎ jõmaarǎmaa it'aa t'ípataadamerǎ ma nemísiamaa, chi poro aba supeedap'edaa jipada. ¹³Ichiaba ne–inaa k'íra t'ǎdoo oopachi eperǎarǎpa p'oyaa oodak'aa ǎchi juadoopa. Eperǎarǎ taide t'ípítai paara baaipiji pajǎdeepa na eujǎde.

¹⁴Tachi Ak'õrepa ichiak'au bida perǎ, mǎgee ne–inaa ooji. Mǎgá ne–inaa eperǎarǎpa p'oyaa oodak'aa oo bipa nemísia k'írapite, mǎgípa na p'ek'au eujǎde p'anadap'edaarǎ jõmaweda k'úrat'aaji. Ma awara jaraji ǎchia oodamerǎ mǎgí nemísia espadapa supee p'anadap'edaa chok'ai padaida k'írak'a. ¹⁵Tachi Ak'õrepa mǎgí ne–animal k'achia ichiak'au bida perǎ, ma nemísia k'írak'a chok'ai pik'a beejí mǎik'aapa pedeeji. Maap'eda ma k'írak'a chok'ai pik'a padaidapa peepiji jõmaweda ichi waawee k'iniada–ee p'anadap'edaarǎ. ¹⁶Ma awara mǎgí ne–animal k'achia t'ẽe uchiadapa tauchaa bipiji jõmaarǎ eperǎarǎ jua juaraarede mǎik'aapa tau biiride. Ma tauchaa bijida ek'ariara beerǎmaa, waibiara beerǎmaa auk'a; p'arat'ara beerǎmaa, chupiria beerǎmaa auk'a; esclavo–eerǎmaa, esclavoorǎmaa auk'a. ¹⁷Ma tauchaa wẽe apidaapa ne–inaa neto atada–e pai mǎik'aapa apidaapa ne–inaa neto pẽida–e pai. Ma tauchaa ma nemísia t'í maa–e pirǎ ichi número paji.

¹⁸K'ísíati mia jararude. Chi k'ísia k'awaa beerǎpa k'awaa atadai ma nemísia t'í, ichi número juasiadak'ári. Ma número eperǎ número: seiscientos sesenta y seis.

Ciento cuarenta y cuatro mil ijäapataarä Oveja Chak'e ome

14 ¹Māpai mia unuji ma Oveja Chak'e bainī bi Sión ee nok'ode. Ichi ome p'anajida ciento cuarenta y cuatro mil eperäarä. Ichi t'ĩ māik'aapa chi Ak'õre t'ĩ p'ã baji āchi tau biiride. ²Māpai it'ariipa ūriji ne–inaa to k'lida chaaree jīwaaparik'a maa–e pirā pa golpe jīwaaparik'a maa–e pirā arpa chaapataarä chok'araarāpa āchi arpa chaa p'anik'a. ³Ma eperäarä Oveja Chak'e ome p'anadap'edaarāpa k'ari chiwidi k'ari p'anajida Tachi Ak'õre su–ak'ĩ beepari k'irapite, ma ne–inaa chok'ai bi k'imari k'irapite māik'aapa ma chonaarä poro waibiarä veinticuatro k'irapite. Awaraarāpa mägí k'ari p'oyaa k'arida–e paji. Jīp'a ma ciento cuarenta y cuatro mil Cristopa na p'ek'au eujādepemaarä o k'achiadeepa k'aripa atada, mairāpapaita mägí k'ari k'awajida. ⁴Mairä wēraarä ome k'āida–e paji, āchi p'anapata awara bidap'edaa perä Tachi Ak'õre–it'ee. Mapa āchi wāpata ma Oveja Chak'e wārumaa māik'aapa oopata irua ooparik'a. Cristopa āra na eujādepemaarä o k'achiadeepa k'aripa ataji, awaraarä k'āyaara naapiara primisiak'a p'anadamerä Tachi Ak'õre–it'ee māik'aapa ichi–it'ee. ⁵Āchia maarepida seewa jaradak'aa paji, p'ek'au k'achia jōmaweda oo amaadap'edaa perä.

Ángel õpeerāpa jaradap'edaa

⁶Māpai mia unuji awaraa ángel it'ari wāabai ni. Māgipa Tachi Ak'õrepa pedee pia jara pēida atee baji eperāarāpa irude ijādamerä. Ma pedee ichita bapari, jō–ee. Ma pedee atee baji jarade na p'ek'au eujādepemaarä jōmaarāmaa; èreerä chaadepema, p'uuru chaadepema, pedee chaadepema māik'aapa eujā chaadepema. ⁷Golpe pedeeepachi:

—Tachi Ak'õre waawee p'anapatáati māik'aapa irumaa jarapatáati iru jōmaarä k'āyaara waibiara bi. Ewari paji irua ak'imera eperāarāpa oopata jarait'ee pia wa k'achia. It'aa t'ĩpatáati irumaa, iruata ooda perä pajā, na eujā p'usa ome māik'aapa jōmaweda pania poatri uchía bimāi.

⁸Māpai mia awaraa ángel unuji mägí uchiada t'ēe. Māgipa jaramaa baji:

—jōdachi, jōdachipi p'uuru waibia Babilónia! Ma p'uuru k'aurepa eperāarä jōmaarāpa p'ek'au k'achia k'īra t'ādoo oopachida. Eperāpa vino topi bik'a awaraamaa piudaimerä, māga pik'a ma p'uuru pidaarāpa p'ek'au k'achia k'īra t'ādoo oopipachida awaraarāmaa.

⁹Māpai mia awaraa ángel unuji ma omé uchiadap'edaa t'ēe. Māgipata golpe pedeeji:

—Eperāarāpa ma nemisiamaa māik'aapa mägí k'īrak'a bimaa it'aa t'īruta pirā māik'aapa māgiirä tauchaa bīpiruta pirā āchi tau biiride wa juade, ¹⁰Tachi Ak'õrepa āchi k'achia ooit'ee. Mägí eperāarāpa Tachi Ak'õre vinota todait'ee. Mägí vino jara k'inia bi iru jīp'a k'īrau bait'ee āchi ome; chupiria

k'awa-ee. Audú k'irau bait'ee perã, ãchi miapiit'ee t'ipítau azufre ome audú wãsia bipa. Mãga ooit'ee ichi angeleerã pia beerã k'irapite mãik'aapa ma Oveja Chak'e k'irapite. ¹¹Irua mãgiirã mãgá ïi-ee miapi bipa nari jïrak'awaa nibait'ee ãstaawa, p'ãrik'ua pida. Tachi Ak'õrepa mãgiirã mãgá miapi iru bait'ee, ãchia it'aa t'ipatap'edaa perã ma nemisiamaa ichi k'irak'ua bi ome mãik'aapa ichi t'ï tauchaa bipidap'edaa perã ãchi k'ap'iade.

¹²Mapa Tachi Ak'õredeerãpa choodaipia bi ãchia oo p'anide iru úraade jara bik'a mãik'aapa ãchi Cristode ijãa p'anide.

¹³Mãpai mia úriji it'ariipa nãga pedeeru:

—P'ájji nãgí pedee: “T'ári o-ia p'ani Tachi Waibiadeerã, chi namãik'aapa waa piudait'eerã k'achia beerã juapa.”

Mãpai Tachi Ak'õre Jaurepa mágaji:

—Wãarapi. Mãirã piudak'ãri, waa mimiada-e pait'ee. Ma k'ãyaara k'ãiwee p'anadait'ee. Tachi Ak'õre o-ia bait'ee ãra ome, ãrapa ne-inaa pia oopatap'edaa perã Cristo k'ap'ia pari.

Angeleerãpa na p'ek'au eujãdepemaarã ewadap'edaa

¹⁴Mãpai mia ak'iji mãik'aapa unuji jïarara t'orroo. Ai ïri su-ak'i baji Eperã Ak'õre Truadepema. Mãgipa poro jïra nêedee ooda jï baji. Ichi juade atee wãji nek'o esiiri jõree p'ewedee bi. ¹⁵Mãpai unuji awaraa ángel uchua bi Tachi Ak'õre baparimãiipa. Mãgipa golpe pedeeji ma jïararade su-ak'i bima:

—Ara eperãarãpa net'atau waraa bi ewapatak'a nek'opa, mãga pik'a jã p'ek'au eujãdepema ijãapataarã p'e atãji. Ewari paji mãga oomerã.

¹⁶Aramãgá ma jïararade su-ak'i bipa ijãapataarã p'e ataji.

¹⁷Maap'eda awaraa ángel uchuaji Tachi Ak'õre it'aripema te waibiadeepa. Mãgipa nek'o esiiri jõree p'ewedee bi ichiaba atee wãji ichi juade. ¹⁸Mãga nide awaraa ángel uchuaji it'aripema altarmãiipa. Mãgí ma altardepema t'ipítau jïapari paji. Mãgipa golpe pedeeji ma ángel nek'o esiiri jõree p'ewedee iru bima:

—Eperãarãpa uva waraa bi k'imi t'iap'epatak'a nek'opa, mãga pik'a jã p'ek'au eujãdepema ijãadak'aa beerã p'e atãji, ma-it'ee ewari pada perã.

¹⁹Aramãgá ma nek'o iru badapa na p'ek'au eujãdepema ijãadak'aa beerã p'e ataji uva p'e atapatak'a. Mãpai mimiapataarãpa uva p'e bipatak'a bõgo tapiade piart'idait'ee mãik'aapa chi ba atadait'ee, mãga pik'a ma angelpa ma ijãadak'aa beerã peek'ooji. ²⁰P'uurude taawa mãga ook'ãri, ma piudap'edaarã waa wee nïbeeji trescientos kilometros parumaa; chi nãpia caballo t'úa it'ia aba parumaa.

Ne-inaa k'achia siete p'asait'ee bada

15 ¹Mãpai mia ne-inaa awara waide unuk'aa pada it'ari unuji. P'era pik'a beeji mãga unuk'ãri. Unuji angeleerã siete. Ma chaachaa

ne–inaa k'achia atee wāji p'asapiit'ee eperāarāmaa. Māgí ne–inaa k'achia siete aupadak'āri, Tachi Ak'ōre k'īrau bada na p'ek'au eujādepemaarā ome jōit'ee.

²Ichiaba unuji ne–inaa lago bëi–sāa pik'a, vidriodee oodak'a, t'ipitau ome p'oirada. Ai ik'aawa bainī p'anajida chi p'oyaadap'edaarāpa māgí nemīsia, ichi k'īrak'a māik'aapa ichi t'ī maa–e pirā número tauchaa bidaarā eperāarā k'ap'iade. Ma bainī p'anadap'edaarāpa arpa Tachi Ak'ōrepa āramaa teeda iru p'anajida. ³K'arimaa p'anajida Tachi Ak'ōre mimiapari Moisepa k'aridak'a māik'aapa Oveja Chak'edeerāpa k'aripatak'a:

—Tachi Ak'ōre Waibia, pia jōmaarā k'āyaara ne–inaa piara oopari.

Pita jōmaarā eujādepemaarā Rey.

Pia ne–inaa jōma pia k'īsia iru bi māik'aapa ichita wāarata jarapari.

4 Tachi Waibia, ¿k'aipa pì waawee–e paima?

¿K'aipa pì t'ī t'o–e paima?

Pì aupai k'achia wēe bapari.

P'uuru pidaarā jōmaweda chedait'ee it'aa t'īde pì k'īrapite, pia pia oopari perā k'achia beerā miapik'āri.

⁵Ma t'ēepai unuji Tachi Ak'ōre it'aripema te waibia ewa bi. Ma te edajāde unuji iru baparimāi. Māgimāi chonaarāwedapema Ak'ōre te ne–edee ooda edupiara bi cuarto jāk'aa paji. ⁶Māpai unuji ma te waibiadeepa angeleerā siete uchua p'ani. Māirā paji ne–inaa k'achia atee pataarā p'asapidait'ee eperāarāmaa. P'aru linodee jī p'anajida. Ma p'aru maarepida t'āu–ee baji. Urua pik'a baji t'o–t'oo bada perā. Ne–inaa k'īrride jīpatak'a nēedee ooda nērabai jī p'anajida āchi t'ūade. ⁷Māpai unuji ma Tachi Ak'ōre ik'aawa p'ani ne–inaa chok'ai bi k'īmariidepema abaapa vaso nēedee ooda teeru ma angeleerā chaachaa. Ma vaso chaa ipuru baji Tachi Ak'ōre k'īrau bīpa. ¡Iru ichita baparipi! ⁸Tachi Ak'ōre jōmaarā k'āyaara waibiara bairā, ichi k'īra wāree uchua baji ichi baparimāiipa ma te ipururumaa. Maapai apida ma tede t'ūdak'aa paji. Māga baji ma angeleerā sieteerāpa ne–inaa k'achia atee p'ani jōruta misa.

Tachi Ak'ōrepa k'achia ooda eperāarāmaa vaso wet'aada k'aurepa

16 ¹Māpai mia ūriji Tachi Ak'ōre it'ari golpe pedeemaa bi. Ma pedee uchijai ichi it'aripema te waibiadeepa. Māgaji ma angeleerā sieteerāmaa:

—Wāti māik'aapa eujā īri wet'āti ma vaso siete ipuru p'ani mi k'īrau bīpa. Māgá mia eujādepemaarā miapiit'ee.

²Aramāgá ma naapiara ángel wāji māik'aapa ichi vasode iru bada wet'aaji eujā īri. Māpai eperāarā jōmaweda ma nemīsia k'īrak'a bīmaa

it'aa t'īpatap'edaarā māik'aapa ichi tauchaa iru p'anapatap'edaarā k'ayaadachida ne–inaa k'achiapa aida–idaa bik'a. Māgīpa āchi audú mia p'aneepachida, p'ua nībada perā.

³Māpai araarepema angelpa ichi vaso wet'aaji p'usa jāde. Māpai pania aide nībi eperā piuda waak'a padachi. Mapa ne–inaa chok'ai p'anadap'edaarā aide nībi jōmaweda piudachida.

⁴Māpai ma omé eerepema angelpa ichi vaso wet'aaji to bee īri māik'aapa pania poatri uchiapata īri. Ma pania jōmaweda tachi waa padachi. ⁵Maap'eda ūriji ángel awara bida pania jīamerā pedeemaa bi. Māgīpa māgaji:

—Tachi Ak'ōre, jōmaarā k'āyaara pia ne–inaa piara oo bi.
Pi ichita bapari māik'aapa ichita bapachi.

⁶ Pia pia ooji māgá pania waa papik'āri, jāgí eperāarāpa pichideerā waa māik'aapa pi pedee jarapataarā waa bat'apidap'edaa perā, āra pee atapéidak'āri.

Maperāpi jāgīrāmaa waa topimaa bi.
Māgí todaipia bi jāgeerāpa.

⁷Ichiaba mia ūriji ángel pedee uchía bi altardeepa:

—Wāarapi, Tachi Ak'ōre Waibia.

Pia pia oo bi, māga ook'āri k'achia beerāmaa.

⁸Māpai ma ōpee eerepema angelpa ichi vaso wet'aaji ak'ōrejīrumaa, ak'ōrejīrupa eperāarā paak'oomerā t'īpitaupa paaparik'a. ⁹Māgá eperāarā jōmaweda mia p'aneepachida ma paada p'uapa. Mamīda āchia ne–inaa k'achia oopata oo amaa k'iniada–e paji māik'aapa Tachi Ak'ōre waawee k'iniada–e paji. Ma k'āyaara ik'achia jarapachida Tachi Ak'ōremaa, irua ma k'achia āchímaa péida perā.

¹⁰Māpai ma k'īmari eerepema angelpa ichi vaso wet'aaji māgí nemīsia su–ak'i beepari īri. Māpai ma nemīsia trua, na p'ek'au eujā jōmaweda p'āriude beeji. Eperāarā aide p'anadap'edaarāpa āchi k'īrame k'aak'oopachida, p'ua chooda–e p'anadap'edaa perā. ¹¹Māgá mia p'anapachida mīda, oo amaa k'iniada–e paji āchia ne–inaa k'achia oopata. Ma k'āyaara ik'achia jarapachida Tachi Ak'ōre it'aripemamaa, āchi p'ua jōnada k'aurepa māik'aapa āchi aida–idaa p'anadap'edaa k'aurepa.

¹²Māpai ma joisomaa eerepema angelpa ichi vaso wet'aaji Éufrates to waibia jāde p'oodaimerā. Māgá reyrā ak'ōrejīru uchiapari eerepa jīp'a chedai.

¹³Māpai mia unuji jaure k'achia beerā ōpee, baso k'īrak'a bi. Māgīrā uchíajida je choma bi it'aideepa, nemīsia it'aideepa māik'aapa ma ne–animal k'achia; chi seewa jarapari it'aideepa. ¹⁴Māgí jaure k'achia beerā netuaraarā. Māgīrāpa oopachida ne–inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Wāpachida na p'ek'au eujādepema reyrāmaa māik'aapa

ũraapachida chip'edaidamerã jura chõode Tachi Ak'õre Waibia ome iru ewari waibia ewate.

¹⁵Mãpai Tachi Waibiapa mägaji:

—jÛriti! Parã atu bide mi cheit'ee nechiapari cheparik'a. Tachi Ak'õrepa k'ira jÿp'a nipapataarã pia ak'iit'ee. Mãirã k'ira nejasiada—e pait'ee atu bide mi chek'ari.

¹⁶Ma reyrã jaure k'achia beerãpa ũraadap'edaa chip'edachida abaamã, hebreo pedeede t'ijarapachida *Armagedón*.

¹⁷Mãpai ma seis eerepema angelpa ichi vaso wet'aaji. Mãga nide Tachi Ak'õre golpe pedee uchijai ichi it'aripema te waibiadeepa; ichi su—ak'i beeparideepa. Mägaji:

—jJõdachida aji, mia k'isia iru bada k'achia beerã miapiit'ee!

¹⁸Mãga jararude pa baaji, pa jiwaa nÿbaji mãik'aapa awërachaipa na p'ek'au eujã golpe wëret'aaji. Audú golpe wëreji. Eperãarã na eujãde p'anedak'ãriipa awërachai apida ma k'ãyaara golpeera wëre—e paji.

¹⁹Mãgã golpe wërek'ari, chi p'uuru waibia t'oodachi t'ooma õpeede.

Apema p'uuru na p'ek'au eujãde p'ani jõdachida. Tachi Ak'õrepa k'awaji ma p'uuru waibia Babilõnia pidaarãpa oopatap'edaa. Audú k'irau

bada perã áchi ome, mãgí p'uuru miapiji. ²⁰Ma awara ma wëre nÿbide

jõmaweda isla ee ome wëpadachida. ²¹Mãga nide it'ariipa hielu k'oi tau tapia bik'a baai cheji eperãarã ñri. Ma chaachaa cuarenta kilos waa paji. Mãga bak'ari, eperãarãpa ik'achia jarajida Tachi Ak'õremaa ma hielu tau tapia k'aurepa, audú golpe tee bada perã.

Tachi Ak'õrepa wëra t'ãri k'achia—idaa bi k'achia ooda

17 ¹Ma angeleerã sieteerãpa vaso iru p'anadap'edaa, mãirãdepema aba mĩmaa cheji mãik'aapa mägaji:

—Chéji. Mia ak'ipiit'eeda aji, sãga Tachi Ak'õrepa k'achia ooit'ee wëra jõmaarãpa k'awa p'ani. Mãgí prostitutak'a bi su—ak'i baparík'api bi to k'ait'ak'ait'aa jëra bĩmã. ²Na p'ek'au eujãdepema reyrãpa p'ek'au oopachida, araa padak'ari mãgí wëra ome. Ma awara na p'ek'au eujãdepemaarãpa ooi awaa p'anapachida ne—inaa k'achia k'ira t'ãdo oochia oodak'a.

³Maap'eda ma k'ãimok'araa pik'a bide Tachi Ak'õre Jaurepa unupida mĩmaa, ma angelpa mi ateeji eujã eperãarã mak'iara wëe jëra bidee.

Mama bide unuji ma prostitutak'a bi su—ak'i bi nemisia p'oree bi ñri. Mãgí nemisia k'ap'ia jõma ñri Tachi Ak'õre t'ĩ p'ã jëra baji, oo iru bait'ee. Mãgí nemisiapa poro siete mãik'aapa cacho diez iru baji. ⁴Mãgí wërãpa p'aru

p'up'uchia p'oree ome jĩ baji. Ichiaba nëe, mãu pi—ia mãik'aapa perla jĩ baji. Ichi juade iru baji copa nëedee ooda. Mãgí ipuru baji ne—inaa

k'achia k'ira t'ãdoopa; ne—inaa jõmaweda Tachi Ak'õrepa unuamaa iru bi.

⁵Ichi tau biiride mãgí t'ĩ p'ã baji:

*P'uuru Waibia Babilónia,
Prostitutaarã
Mâik'aapa Ne-inaa K'achia K'ira T'ãdoo
Oopataarã Nawe Apata.*

Eperã apidaapa k'awada-e ma t'ĩ k'ãata jara k'inia bi. Tachi Ak'õrepapaita k'awa bi. ⁶Mia unuji mǎgí wěra piu pik'a bi. Eperã it'uapa piudaik'ári, o-ĩadaiparik'a, mǎga pik'a mǎgí wěra o-ĩadachi Tachi Ak'õredeerã, Cristode ijãa p'anadap'edaarã peepida perã.

Mǎgá ak'imaa bide mi p'era pik'a beeji. ⁷Mǎpai ma angelpa mimaa mǎgaji:

—¿Sǎap'eda pi p'era pik'a nĩbima? aji. Mia jarait'ee ne-inaa pia waide k'awa-e bi. Jarait'ee k'ãata jara k'inia bi mǎgí wěra mâik'aapa ichi su-ak'ĩ bi ĩri nemĩsia; mǎgí poro siete, cacho diez iru bi. ⁸Ma nemĩsia pia unuda naaweda chok'ai bapachi mĩda, ĩrá wě-e. Mamĩda na ewari uchiat'ee ma uria nǎpia bideepa, wã naaweda Tachi Ak'õrepa jõt'aait'eemaa. Na p'ek'au eujãdepemaarã, chi Tachi Ak'õrepa na eujã ooi naaweda t'ĩ p'ã-ee beerã Tachi Ak'õre ome ichita p'anapataadait'eerã t'ĩ p'ã jěra bi librode it'ari, mǎirãpa ak'itrua para bait'ee mǎgí nemĩsia unudak'ári. Mǎgí bapachi mĩda, ĩrá wě-e. Mamĩda waya cheit'ee.

⁹Mia nǎgí pedee jararu k'ĩsia k'awaa beerã-it'ee, aide k'ĩsia p'anadamerã mâik'aapa k'awaadamerã wãara k'ãata jara k'inia bi. Ma nemĩsia poro siete jara k'inia bi ee siete. Mamâik'aapa ma wěrapa eperãarã ak'ipari. Ichiaba ma poro chaachaa jara k'inia bi rey aba. ¹⁰Ma reyrã sietedepema joisomaa piujida. ĩrá abaapa eperãarã iru bi ichi jua ek'ari. Chi apema waide uchia-e. Mamĩda mǎgí t'ēepema rey uchiak'ári, taarã-epai eperãarã iru bapariit'ee ichi jua ek'ari. ¹¹Mǎgí nemĩsia chok'ari bada mamĩda ĩrá wě-e ma reyrã siete t'ēe uchiat'ee, ai eerepemak'a. Mamĩda wãara mǎgí ma sietedepema uchiada pait'ee. Waya eperãarã iru bapariit'ee ichi jua ek'ari. Mǎgita wãit'ee Tachi Ak'õrepa jõt'aait'eemaa.

¹²Mǎgí cacho diez pia unuda jara k'inia bi reyrã diez waide uchiada-e p'ani. Mamĩda ma nemĩsia uchiak'ári, taarã-e ma reyrã ichi ome eperãarã iru p'anadait'ee āchi jua ek'ari. ¹³Ma reyrã diez auk'a k'ĩsiadait'ee mâik'aapa ma nemĩsia eere t'ĩudait'ee. ¹⁴Jura chõnadait'ee ma Oveja Chak'e ome. Mamĩda irua āchi jõmaweda p'oyaaait'ee. Iru eere p'anadait'eeda aji, eperãarã Tachi Ak'õrepa jĩrida irude ijãapataadamerã, chi jĩrit'eradaarã choopatap'edaa perã Cristode ijãa p'anide. Iru Rey jõmaarã rey mâik'aapa iru Poro Waibia jõmaarã poro waibia.

¹⁵Ma angelpa ichiaba mǎgaji:

—Ma to chok'ara k'ait'ak'ait'aa bimãi, mǎgí prostitutak'a bi su-ak'ĩ pik'a bimãi, jara k'inia bida aji, eujãdepemaarã, p'uuru pidaarã, ěreerã k'ira t'ãdoo mâik'aapa pedee k'ira t'ãdoo pedeeapataarã. ¹⁶Ma reyrã diez pia unuda mǎgí nemĩsia ome, mǎgí prostitutak'a bi k'ira unuamaa

iru p'aneedait'ee. Mapa áchia jãri atadait'ee jômaweda ma wërapa ne–inaa iru bi, ák'adaa pik'a beemerã. Maap'eda iru paa jödait'ee. ¹⁷Tachi Ak'órépata ma k'ísia biji áchi t'áride mága oodamerã, ichia naaweda k'ísia iru badak'a. Ichiaba ichiata k'ísiapiji mágí reyrãmaa ma nemísia eere t'íudamerã ichia jarada jõru misa. ¹⁸Mágí wëra pia unuda jara k'inia bida aji, p'uuru waibia, ai jua ek'ari na p'ek'au eujãdepema reyrã p'anapata.

Babilónia p'uuru waibia jõda

- 18** ¹Ma t'ëpai mia unuji awaraa ángel it'ariipa baai cheru. Mágí angeleerã poro waibia paji. Mapa ichi baai cherude eujã ìdaadachi ichi k'íra wãreepa. ²Mágípa golpe pedeeji:
—jJödachi; jödachida aji, jã p'uuru waibia Babilónia!
Írá mágí p'uuru badamá jaure k'achia beerã te padachi,
netuaraarã aupai mama p'anapata perã.
Mama ichiaba p'anapata ipanaarã k'íra t'ádoos Tachi Ak'órepa k'iniak'aa eperãarãpa k'odamerã.
- ³ Na p'ek'au eujãdepemaarã jõmaarãpa mágí wëra vino topachida piudarutamaa.
Pia jarait'eera, ne–inaa k'achia ooi awaa p'aneejida iru k'aurepa. Ichiaba na p'ek'au eujãdepema reyrãpa p'ek'au k'achia k'íra t'ádoos oopachida mágí wëra k'aurepa.
Ma awara na p'ek'au eujãdepema net'aa netopataarãpa p'arat'a waibia atapachidada aji, mágí wërapa audú net'aa p'e wãda k'aurepa ichi–it'ee.
- ⁴Mãpai it'ariipa awaraa ùriji nãga pedeeru:
—Michideerã, uchiadapãde aji ma p'uuruudeepa, auk'a oonaadamerã mágí p'uuru pidaarãpa ne–inaa k'achia oopatak'a mãik'aapa uchiadapãde aji, jõnaadamerã áchi ome.
- ⁵ Tachi Ak'órepa mágíirã miapiit'ee áchia ne–inaa k'achia oopata k'aurepa, audú ne–inaa k'achia chok'ara oopatap'edaa perã.
- ⁶ Michi angeleerã, ne–inaa k'achia óoti mágí wëramaa, ichia awaraarãmaa ne–inaa k'achia ooda pari.
Ne–inaa k'achia audú óoti irumaa, ichia ne–inaa k'achia ooda cha.
Mágá parãpa audupãra k'achia oodait'ee ichimaa, ichia ooda k'ãyaara awaraarãmaa.
- ⁷ Ichi audú t'ãri p'uapíti mãik'aapa miapíti audua pedeeda pari mãik'aapa net'aara iru bi pari.
Ichi t'áridepai audua pedee jarapari:
“jMita nama su–ak'i bi reinak'a!
Eperãarã jômaweda mi jua ek'ari p'ani.

Mi t'āri p'ua ba–e p'ētrāak'a.

Mi k'ima wē–e perā, mi chi–ia–eda” aji.

- 8 Ma audua pedee k'aurepa k'āima abaade ichi atu bide nāgee ne–inaa k'achia k'īra t'ādoo p'asait'ee:

Piut'ee, t'āri p'ua bait'ee māik'aapa jarra ooit'ee.

T'ipitaude paat'aadait'ee ichia k'achia oopata k'aurepa.

Tachi Ak'ōre jōmaarā k'āyaara waibiara bipata māga oopiit'ee.

9'Na p'ek'au eujādepema reyrā, ma p'ek'au k'achia oopatap'edaarā ma wēra ome māik'aapa p'arat'ara atadap'edaarā ichi k'aurepa jarajēdait'ee unudak'āri nari jīrak'awaa nībi ichi paadadeepa. 10Ichi māgā jōru misa, ma reyrā t'imí bainī p'anadait'ee, Tachi Ak'ōrepa āchi auk'a miapii jīak'aapa. Māpai jaradait'ee:

“¡Aai, p'uuru waibia Babilónia; p'uuru jōmaarā k'āyaara waibiara bi!

Hora abaade, taarā–ee jōpiji Tachi Ak'ōrepa.”

11'Na p'ek'au eujādepema netopataarā ichiaba jarajēdait'ee ma p'uuru jōda k'aurepa. Māga oodait'ee waa wē–e pait'ee perā āchi net'aa netodamerā. 12Mama netopachida nēe; p'arat'a; māu pi–ia; perla; p'aru linodee māik'aapa sedadee, k'īra p'oree p'up'uchia ome; pak'uru t'ūa; ne–inaa ooda marfildee,^k pak'uru pi–iadee, broncedee, hierrodee, māu pia marmoldee. 13Ichiaba mama netopachida canela awaraa ne–aliño t'ūa beepari ome; ne–inaa t'ūa beepari eperāarāpa paapata; mirra k'era awaraa k'era ome; vino; aceite; harina nāusaa; trigo tau māik'aapa nāgee ne–animalaarā: p'ak'a, oveja, caballo; carro caballopaa jidiupata māik'aapa esclavoorā, eperāarā paara netopatap'edaa perā. 14Ma ne–inaa netopataarāpa jaradait'ee ma p'uuru jōdamaa:

“¡Írā pia chik'o pi–ia net'aa pi–ia ome wēe bida adait'ee!

Pia net'aara māik'aapa p'arat'ara iru bada atuadachi.

Waa unudak'aa pait'eeda” adait'ee.

15'Māgí netopataarā, chi p'arat'ara atadap'edaarā ma p'uuru k'aurepa, t'imí bainī p'anadait'ee ma p'uuru jōru misa, Tachi Ak'ōrepa āchi auk'a miapii jīak'aapa. Māpai jarajēdait'ee:

- 16 “¡Aai, p'uuru waibia!

Pi wēra jīak'a bapachida adait'ee, p'aru pi–ia linodee ooda jī bi; p'aru p'up'uchia p'oree ome.

¡Nēe jī bapachi māu pi–ia ome, perla ome!

- 17 ¡Taarā–e nide jōmaweda pia ne–inaa pi–ia iru bada jōdachida adait'ee!”

'Ichiaba t'imí p'aneadait'ee barco p'erapataarā, chi barcode mimiapataarā māik'aapa māirā ome nipapataarā. Jōmaweda p'anapataarā ne–inaa p'usadeepa ata p'ani k'aurepa t'imīpa jāgí p'uuru

^k 18.12 *Marfil* elefante k'ida.

jōru unudait'ee. ¹⁸Nari jīrak'awaa nībi ak'i p'anide golpe pedeedait'ee: “¿Awaraa p'uuru paraajik'ā nāgí p'uuru waibiak'a?” ¹⁹Jarajēe bi misa, yooro p'ora it'aa bat'adait'ee baaimerā āchi poro īri. Māgá ak'ipipata āchi t'āri p'ua p'ani. Māpai golpe pedeedait'ee:

“¡Aai, p'uuru waibia!

Pichia net'aa p'e wāda k'aurepa p'usade nidá barco chipariirā
jōmaweda p'arat'ara padachida.

īrá, taarā—e weda, pichia iru bada jōmaweda jōdachida adait'ee.

²⁰ O-īa p'anéeti angeleerā, Tachi Ak'ōrepa ma p'uuru jōt'aada perā.
Ichiaba o-īa p'anéeti parā Tachi Ak'ōredeerā, Cristopa pēida
māik'aapa Tachi Ak'ōre pedee jarapataarā.

Tachi Ak'ōrepa ma p'uuru jōt'aaji, aide p'anadap'edaarāpa
parāmaa ne—inaa k'achia oodap'edaa perā.”

²¹Māpai ángel juataura bīpa māu tapia k'ūrumak'a bi jira ataji
māik'aapa bat'at'aaji p'usade. Maap'eda māgaji:

—Jāgá pi baaiit'ee, p'uuru waibia Babilónia.

Pi waa unudak'aa pait'ee.

²² Pichi calle jāde waa ūridak'aa pait'ee arpa chaapata, flauta
chaapata wa trompeta chaapata.

Pichi jāde ne—inaa oo k'awaa bee apida unudak'aa pait'ee.

Ūridak'aa pait'ee eperāarāpa k'ūrumade ne—inaa bapata.

²³ Pichi jāde lámpara īdaadak'aa pait'ee.

Miak'āipata fiestade pedee o-īa ūridak'aa pait'ee.

Ma jōma wēpait'ee, pichi netopataarā waibiara p'anajida mīda
awaraa netopataarā k'āyaara māik'aapa pia p'uuru pidaarā
jōmaweda k'ūrapachi mīda, petau tau net'aa k'awaa bi oo bīpa.

²⁴Tachi Ak'ōrepa ma p'uuru jōt'aaji, aide eperāarāpa peedap'edaa perā
iru pedee jarapataarā, ichideerā māik'aapa awaraarā.

Angeleerāpa pedee pia jaradap'edaa

19 ¹Ma t'ēpai mīa ūriji eperāarā chok'ara it'ari golpe pedeemaa
p'anik'a:

—¡It'aa t'īdāma Tachi Ak'ōremaa!

¡Iru jōmaarā k'āyaara waibiara bi!

Iruata tachi o k'achiadeepa k'aripa ataji atuanaadamerā.

Mapa Tachi Ak'ōre aupaita waaweedaipia bi māik'aapa iru jua
ek'ari aupaita p'anapataadaipia bi.

² Irua aupaita wāara jarapari. Irua ne—inaa pia ooji ma prostitutak'a
bi jōt'aak'āri.

Māgīpa eujādepemaarā k'achiade baaipiji, audú ne—inaa k'achia
āchīmaa oopida k'aurepa.

Ma awara Tachi Ak'ōredeerā peepachi.

Maperãpi Tachi Ak'õrepa jõt'aajida ajida.

³Mãpai waya golpe pedeejida:

—¡Tachi Ak'õre jõmaarã k'ãyaara waibiara bi!

Mãgí wëra paa jõda nari jĩrak'awaa nĩbi ichita k'ĩrãpadait'eeda ajida.

⁴Ma chonaarã poro waibiarã veinticuatro ma ne–inaa chok'ai bi k'ĩmari ome bedabaidachida Tachi Ak'õre, ma su–ak'i beeparide su–ak'i bi k'ĩrapite mãik'aapa mågajida:

—¡Amén! ¡Tachi Ak'õre jõmaarã k'ãyaara waibiara bi!

⁵Mãpai mia ũriji ma su–ak'i beeparideepa pedeeru:

—Parã jõmaarãpa Tachi Ak'õremaa jarapatáati iru jõmaarã k'ãyaara waibiara bi.

Parã jõmaarãpa oopata irua oopi bik'a mãik'aapa iru waawepata, ek'ariara beerã, waibiara beerãpa paara mąga jaradaipia bi.

Oveja Chak'e miak'ãit'ee bi fiesta

⁶Mãpai waya ũriji ma eperãarã chok'ara pedeemaa p'anik'a; to k'ida chaaree jĩwaaparik'a maa–e pirã pa golpe jĩwaaparik'a:

—¡It'aa t'ĩdáma Tachi Ak'õremaa!

¡Iru jõmaarã k'ãyaara waibiara bi!

Tachi Ak'õre Waibiapa ne–inaa jõmaweda biru ichi jua ek'ari.

⁷O–ia p'anadáma mãik'aapa iru waaweedáma, Oveja Chak'e miak'ãit'ee fiesta paru perã.

Wëra imik'ĩra ome miak'ãiparik'a bapariit'ee chi k'ima ome, mąga pik'a Cristode ijãapataarã ichita p'anapataadait'ee iru ome.

Ãchia miak'ãipata p'aru jĩ p'ani.

⁸Tachi Ak'õrepa ma p'aru pi–ia teeji ãchimaa jĩ p'aneedamerã iru ome p'aneedak'ari.

Mãgí p'aru lino nãusaadee k'ada.

T'o–t'oo bi maarepida t'ãu–e bairã.

Mãgí lino nãusaa jara k'inia bi Tachi Ak'õredeerãpa ne–inaa pia oopatap'edaa irua oopidak'a.

⁹Mãpai ma angelpa mĩmaa mågaji:

—P'ãji nãgí pedee: “O–ia p'ani chi Tachi Ak'õrepa t'ĩ pëida eperãarã wãdamerã ma Oveja Chak'e miak'ãi bi fiestadee.”

Ichiaba mågaji:

—Tachi Ak'õrépata mãgí pedee jara bi wãara.

¹⁰Mia mąga ũrik'ari, bedabaidachi ma ángel k'ĩrapite irumaa it'aa t'ĩit'ee. Mamĩda ichia mågaji:

—¡Jąga oonájaji! Mi Tachi Ak'õre–it'ee mimiapari pik'a mãik'aapa pi ipemaarãk'a; chi awaraarãmaa jarapataarãpa Jesupa ooda eperãarã k'aripait'ee. Tachi Ak'õremaa aupaita it'aa t'ĩpáde aji.

Tachi Ak'õre Jaurepata Jesupa ooda jarapi bi iru pedee jarapataarãmaa.

Caballo t'orroo ñri wāda

¹¹Māpai mia unuji it'ari ewarāa k'obi. Aide caballo t'orroo unuji. Ma caballo ñri wā nipada t'ñarapata Ichita Oopari Ichia Jara Bik'a māik'aapa Wāarata Jarapari. Māgí t'ñ jara p'anik'a ichia ak'ipari eperāarāpa oopata jarait'ee pia wa k'achia māik'aapa chōopari ichi k'ira unuamaa iru p'anapataarā ome. ¹²Chi tau urua nībaji t'ipitauk'a. Poro jira chok'ara jī baji ichi porode. T'ñ p'ā baji ichi tau biiride. Mamīda apidaapa k'awada—e pai ma t'ñ k'āata jara k'inia bi. Ichia aupaita k'awa bi. ¹³Ichi ñripema p'aru jī bada bek'ee baji waapa. Ichi t'ñarapata Tachi Ak'ōre Pedee. ¹⁴Angeleerā chok'ara nipajida iru ome soldaorāk'a. Māirā ichiaba wā nipajida caballo t'orroo ñri. P'aru lino nāusaadee jī p'anajida. T'o—t'oo baji, maarepida t'āu—ee bada perā. ¹⁵Ichi it'aideepa uchua baji espada choma k'iraichaa weda p'ewedee bi. Māgipa ichia jōpiit'ee na eujādepemaarā chok'ara; iru k'ira unuamaa iru p'aniirā. Māirā jōpiit'ee eperāpa net'aa jōpik'ajik'a pak'uru hierrodee oodapa. Uva piart'ipatak'a chi ba bōgo tapiadee wāmerā, māga pik'a ichia ma k'achia beerā biit'ee Tachi Ak'ōre juade piuk'oodamerā, iru k'irau bairā āchi ome. ¹⁶Ichi ñripema p'aru mak'ara ñri jī badamāi nāgí t'ñ p'ā baji:

Rey Jōmaarā Rey māik'aapa

Poro Waibia Jōmaarā Poro Waibia.

¹⁷Māpai mia unuji ángel bainī bi ak'ōrejiru k'irapite. Māgipa golpe pedeeji ipanaarā it'ñ wāabaipataarāmaa:

—Chéti; cheepurúti k'odait'ee chik'o waibia Tachi Ak'ōrepa teeru.

¹⁸Chéti piudap'edaarā chiara k'ode: reyrā chiara; soldaorā poro waibiarā chiara; eperāarā poro waibiarā chiara; ichiaba caballo chiara māik'aapa ai ñri wāpataarā chiara; eperāarā jōmaarā chiara; esclavo—eerāde, esclavoorāde paara, ek'ariirāde, waibiarāde paara.

¹⁹Māpai unuji māgí nemisia na p'ek'au eujādepema reyrā ome māik'aapa āchi soldaorā ome. Māgīrā chip'e p'anajida jura chōonadait'ee ma caballo t'orroo ñri wā nipada ome māik'aapa iru eere p'anadap'edaarā ome. ²⁰Mamīda ichia ma nemisia jita ataji ma ne—animal k'achia ome; chi māgí nemisia k'irapite oodapa ne—inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Māga oo bīpa ma ne—animal k'achia, chi seewa jaraparipa eperāarā k'ūrāji ma nemisia tauchaa bipidamerā āchi k'ap'iade māik'aapa ma nemisia k'irak'a bīmaa it'aa t'ipataadamerā. Ma caballo t'orroo ñri wā nipadapa ma nemisia ma seewa jarapari ome chok'ai bita bat'ak'ooji lagok'a t'ipitau azufre ome jērajēra jira bīdee. ²¹Māgīrā ome nipadap'edaarā piuk'oojida māgí espada uchiadapa ma caballo ñri wā nipada it'aideepa. Māpai ipanaarāpa māirā k'ap'ia piuda jōmaweda k'o chejida. K'ojida bi jāwaarutamaa.

Satanás mil años jia bada

20 ¹Māpai mia unuji ángel it'ariipa baai cheru. Māgipa ma uria nāpia bidepema llave cadena choma bi ome iru baji ichi juade.

² Ichia jita ataji mǎgí je choma bi; mǎgí chonaarǎwedapema taama; Netuara Poro Waibia maa–e pirǎ Satanás apata. Ma cadenapa mǎgí jǐ nǐbǐji mil años wǎyaaru misa. ³ Mǎpai bat'at'aaji ma uria nǎpia bidee. Jǐa nǐbǐji ma llavepa mǎik'aapa ma uria pia jǐat'aaji apidaapa ewanaadamerǎ. Mǎga ooji ma je choma bǐpa na eujǎdepemaarǎ waa k'úranaamerǎ ma mil años wǎyaaru misa. Ai t'ēepai k'ena pǐit'ee, mak'iara taarǎ–eepai.

⁴ Mǎpai mia unuji rey su–ak'i beepari chok'ara. Tachi Ak'ōrepa jaraji aide su–ak'i p'anadap'edaarǎmaa reyrǎk'a eperǎarǎ ak'ipataadamerǎ. Mǎirǎ ome unuji eperǎarǎ jaureerǎ; chi otau t'iap'edap'edaa awaraarǎmaa jaradap'edaa perǎ Tachi Ak'ōre Ūraa mǎik'aapa Jesupa ooda eperǎarǎ k'aripait'ee. Mǎgiirǎpa it'aa t'ǐdak'aa paji ma nemǐsiamaa maa–e pirǎ ichi k'ǐrak'a bǐmaa. Ichiaba mǎgí tauchaa bǐpidak'aa paji āchi tau bǐiride wa juade. Mǎgiirǎ chok'ai padaidap'eda, Cristo ome eperǎarǎ ak'ipachida reyrǎk'a, ma mil años wǎyaaru misa. ⁵ Ma chok'ai padaidaarǎ naapiara eperǎarǎ p'irabaidap'edaa paji ichita chok'ai p'anapataadamerǎ. Apemaarǎ piudap'edaarǎ p'irabaidait'ee ma mil años jōrumaa. ⁶ O–ǐa p'ani Tachi Ak'ōrepa awara bidaarǎ ichideerǎ p'anadamerǎ. Mǎirǎta naapiara chok'ai p'irabaidait'ee ichita p'anapataadait'ee. Atuada–e pait'ee. Ma k'ǎyaara p'aareerǎ mimia oodait'ee Tachi Ak'ōre–it'ee mǎik'aapa Cristo–it'ee. Cristo ome ārapa eperǎarǎ ak'ipataadait'ee reyrǎk'a, ma mil años wǎyaaru misa.

Satanás p'oyaada

⁷ Ma mil años wǎyaap'eda, angelpa Satanás k'ena pǐit'ee ichi jǐa badamǎiipa. ⁸ Mǎpai ichi uchiat'ee na p'ek'au eujǎ jōmaade, jōmaarǎ eujǎdepemaarǎ k'ūrade. K'ūrait'ee Gog mǎik'aapa Magog, āchi soldaorǎ chip'edaidamerǎ jura chōodait'ee Tachi Ak'ōredeerǎ ome. Āchi soldaorǎ audú chok'ara p'anadait'ee, ipu tau nǎusaa audú chok'ara paraaparik'a p'usa ide.

⁹ Mǎgiirǎ jǐchoojida na eujǎde mǎik'aapa Tachi Ak'ōredeerǎ wap'irajida; ichia p'uuru k'inia iru bi t'ǐak'auda edajǎde p'anadap'edaarǎ mǎik'aapa taawa p'anadap'edaarǎ paara. Mamǐda mǎga bǐ misa, it'ariipa t'ǐpitau baai cheji āchi ǐri mǎik'aapa āchi k'iniidachida. ¹⁰ Mǎpai Tachi Ak'ōrepa Netuara Poro Waibia, chi eperǎarǎ k'ūradapa, bat'apit'aaji ma lagok'a t'ǐpitau azufre ome jǎrajǎraa jira bidee. Mama ma nemǐsia, ma ne–animal k'achia, chi seewa jarapari ome ichita miapi bapariit'ee, jō–ee.

Rey su–ak'i beepari waibia t'orroo bi

¹¹ Mǎpai mia unuji rey su–ak'i beepari waibia, t'orroo bi. Aide Tachi Ak'ōre su–ak'i baji. Ichi k'ǐrapite na eujǎ mǎik'aapa pajǎ wǎpadachida. Maarepida unu–e paji ma nǐbadamǎi, wē–e pada perǎ. ¹² Mǎpai mia unuji piudap'edaarǎ; waibiara beerǎ, ek'ariara beerǎ paara. Mǎirǎ bainǐ p'anajida ma rey su–ak'i beepari k'ǐrapite. Mǎpai angeleerǎpa librorǎ ewat'ǐjida. Ma librode ne–inaa jōma eperǎarǎpa oopatap'edaa p'ǎ

baji. Awaraa libro ichiaba ewat'ijida. Māgide Tachi Ak'õre ome ichita p'anapataadait'eerã t'ĩ p'ã jëra baji. Tachi Ak'õrepa ma piudap'edaarãpa oopatap'edaa p'ãda m̄aik'aapa chok'ai p'aniirã t'ĩ p'ãda ak'iji jarait'ee chisãgĩrã wãpii ichi truadee m̄aik'aapa chisãgĩrã atuapii. ¹³Ma piudap'edaarã p'usadeepa p'irabai uchijida. Piudap'edaarãm̄aiipa ichiaba uchijida. Tachi Ak'õrepa ma piudap'edaarã jõmaarãpa ne–inaa oopatap'edaa ak'iji jarait'ee pia wa k'achia. ¹⁴Mãpai angeleerãpa k'achia beerã jõmaweda m̄aik'aapa piudap'edaarã p'anapatamãi bat'at'aajida ma lagok'a t'ipitau jërajëraa jira bidee. Maadam̄aiipa apida piuda–e paji. Māgí lagok'a eperãarã piuda t'ëepema apata. ¹⁵Mamaa ichiaba bat'at'aajida jõmaweda t'ĩ p'ã–ee beerã ma libro chok'ai p'aniirã t'ĩ p'ã jëra bide.

Pajā chiwidi m̄aik'aapa eujã chiwidi

21 ¹Mãpai mia unuji pajã chiwidi m̄aik'aapa eujã chiwidi, naapema pajã m̄aik'aapa eujã p'usa ome jõdarida perã. ²Unuji p'uuru Tachi Ak'õrepa ichi–it'ee jirit'erada. Māgí Jerusalén p'uuru chiwidi baai cheji it'ariipa, Tachi Ak'õre baparim̄aiipa. Pi–ia baji. Wëra chi–oo pi–ia j̄iparik'a miak'ãit'ee pak'ãri, m̄aga pik'a baji ma p'uuru. ³Māgá ak'imaa bide ūrjji ángel Ak'õre su–ak'i beeparideepa golpe pedeeru:

—Ĩrá Tachi Ak'õre bapari eperãarã t'ãide. Bapariit'ee eperãarã ome. Ichi p'uuru padait'ee. Tachi Ak'õre ichi k'ap'ia bapariit'ee ãra ome m̄aik'aapa ãra Ak'õre pait'ee. ⁴Ichia eperãarã tauba jõmaweda wëpapiit'ee. Mãirã waa piuda–e pait'ee; waa jarajëeda–e pait'ee; waa p'ua sentida–e pait'ee, irua m̄agee naawedapema ne–inaa jõmaweda wëpapiit'ee perã.

⁵Mãpai chi su–ak'i bipa ma rey su–ak'i beeparide m̄agaji:

—Ĩrapí mia ne–inaa jõma chiwidi papiit'ee.

Ichiaba mimaa m̄agaji:

—P'áji nāgí pedee, mia wãarata jarapari perã.

Maap'eda m̄agaji:

⁶—Oojipi mia k'isia iru bada. Mita Alfa; nejõmaata naa. Ichiaba mita Omega; nejõmaata t'ëe. Apida opisia n̄ibi pirã, mia pania pari teeit'ee eperãarã chok'ai p'anapipari, m̄agí pania poatri uchija bidepema. Māgí pania tok'ãri, ichita mi ome bapariit'ee. ⁷K'achia p'oyaaparipa m̄agí ne–inaa chiwidi jõmaweda iru bait'ee. Ma awara mita iru Ak'õre pait'ee; jõdee iru mi warra pait'ee. ⁸Mam̄ida waawee–idaa beerã mide ijãadait'ee; ijãa amaarutaarã jõmaweda ijãadak'aa beerã ome; k'achia ooi awaa p'aniirã; ch̄iara peepataarã; p'ek'au oopataarã; jaipanaarã petau tau k'awaa beerã ome; ne–inaa juapa ooda k'irapite it'aa t'ipataarã m̄aik'aapa jõmaweda seewa jarapataarã; m̄ageerã p'ananadait'ee ma lagok'a t'ipitau azufre ome jërajëraa jira bide m̄aik'aapa t'ëepema piuda apata mama piudait'eeda aji, ichita m̄agá mi ik'aawaapa t'imí p'anapataadait'ee perã.

Jerusalén p'uuru chiwidi

⁹Māpai ángel mimaa cheji. Māgí angeleerā sieteerāpa vaso ne–inaa k'achiapa ipuru iru p'anadap'edaadepema paji. Māgípa mimaa māgaji: —Chéji. Mía ma Oveja Chak'e wēra pimaa ak'ipit'eeda aji.

¹⁰Ma k'āimok'araa pik'a bide Tachi Ak'ōre Jaurepa unupida mimaa, māgí angelpa mi ateeji ee it'ia bi nok'odee. Mama p'anide ichia mimaa ak'ipiji Tachi Ak'ōre p'uuru jirit'erada, Jerusalén, baai cheru it'ariipa, Tachi Ak'ōre baparimāiipa. ¹¹Ma p'uuru urua nībaji Tachi Ak'ōre k'īra wāreepa. Urua baji māu pi–ia bēi–sāa jaspek'a. ¹²Ma p'uuru t'iak'au nībaji muralla waibia it'ia bīpa. Aide t'īupata doce paraaji. Ma t'īupata chaa ángel aba bainī baji. Ichiaba ma t'īupata chaa Israeldeepa uchiadap'edaa ēreerā docedepema t'ī aba p'ā baji. ¹³Ma muralla i chaa t'īupata ōpe–ōpee p'anajida. Ak'ōrejīru uchiapari eere t'īupata ōpee paraaji; norte eere ichiaba; sur eere ichiaba; ak'ōrejīru baaipari eere ichiaba. ¹⁴Ma p'uuru t'iak'au nībada muralla edupema basa doce iru baji. Ma basa māu pi–iadee ooda paji. Māgí basa chaa īri Oveja Chak'e ome nipapatap'edaarā doce t'īdepema t'ī aba p'ā baji.

¹⁵Ma ángel mimaa pedee badapa pak'uru nēedee ooda juade atee wāji. Māgípa ma p'uuru chaamaa beeji; chi muralla, chi t'īupatamāi paara. ¹⁶Ma p'uuru kuádría baji. Angelpa māgí pak'urupa chaak'āri, dos mil doscientos kilometros^l baji. Chi teeso chi jobía, chi it'ia paara dos mil doscientos kilometros baji. ¹⁷Ma muralla ichiaba chaaji. Sesenta y cinco metros^m baji, eperāarāpa chaapatak'a, māgá chaa bada perā ma angelpa.

¹⁸Ma muralla māu pi–ia jaspedee ooda paji. Chi p'uuru nēedee ooda paji; nēe pi–ia, maarepida nejarra wēe. Bēi–sāa baji vidriok'a. ¹⁹Ma muralla basadepema māu, māu pi–ia ome p'oira baji; nāgee māu pi–ia k'īra t'ādo, chi naapema basa māu pi–ia jaspe ome; araarepema zafiro ome; omé eerepema ágata ome; ōpee eerepema esmeralda ome; ²⁰k'īmari eerepema ónice ome; joisomaa eerepema cornalina ome; seis eerepema crisólito ome; siete eerepema berilo ome; ocho eerepema topacio ome; nueve eerepema crisoprasa ome; diez eerepema jacinto ome; once eerepema amatista ome. ²¹Ma murallade t'īupata doce perla docedee ooda paji; t'īupata chaa perla abaadee. Calle jā nēedee ooda paji; nēe pi–ia, maarepida nejarra wēe. Bēi–sāa baji vidriok'a.

²²Mía Tachi Ak'ōre te waibia unu–e paji ma p'uurude, Tachi Ak'ōre Waibia mama bapari perā ma Oveja Chak'e ome. Ārata ma p'uurudepema Ak'ōre te waibiak'a, āramaa it'ari p'aniirāpa mama ichita it'aa t'īpataadait'ee perā. ²³Ma p'uurude p'aniirāpa ak'ōrejīru jēra wa atane īdaa faltada–e pait'ee, Tachi Ak'ōre k'īra wāreepa jērait'ee perā ma

^l 21.16 Griego pedeede: *doce mil estadio* āchia chaapatap'edaak'a. ^m 21.17 Griego pedeede: *ciento cuarenta y cuatro codo* āchia chaapatap'edaak'a.

p'uuru ñri mãik'aapa ma Oveja Chak'e ñdaait'ee perã lamparak'a. ²⁴Ma p'uuru ñdaade na eujãdepemaarã k'ïra t'ãdoo nipapataadait'ee mãik'aapa na eujãdepema reyrãpa ãchi net'aa pi-ia aneedait'ee ma p'uurudee, Tachi Ak'õremaa tee k'inia p'anadairã. ²⁵Ma murallade t'ïupata jômaweda ichita ewa ñibait'ee. Jãadak'aa pait'ee; mama p'ãrik'ua wẽ-e pait'ee perã. ²⁶Na p'ek'au eujãdepemaarãpa net'aa pi-ia iru p'ani aneedait'ee mãik'aapa Tachi Ak'õremaa teedait'ee. ²⁷Mamïda ma p'uurude ne-inaa k'achia apida unuda-e pait'ee. K'achia oopataarã apida mãik'aapa seewa jarapataarã apida mama unuda-e pait'ee. Aba unudait'ee Tachi Ak'õrepa t'ï p'ãpidaarã Oveja Chak'e librode.

22 ¹Mãpai ma angelpa mïmaa ak'ïpiji to uchìa bi Tachi Ak'õre Oveja Chak'e ome su-ak'ï beeparideepa. Aidepema panìa maarepida nejarrã wẽe baji. Bẽi-sãa baji vidriok'a. Ma paniapa eperãarã ichita chok'ai p'anapata. ²Mãgí to weepachi p'uuru calle jã esajïak'a. To i chaa pak'urura paraaji. Mãgipa eperãarã chok'ai p'anapipari. Mãgí nejõ chauda doce chaupari año abaade. Chi k'irupa eperãarã k'ayaa k'ïra t'ãdoo jipapari. ³Ma p'uurude wẽ-e pait'ee ne-inaa apida Tachi Ak'õrepa k'achiade baaipida, naapema eperãarãpa p'ek'au k'achia oodap'edaa k'aurepa. Mãga pait'ee Tachi Ak'õre, Oveja Chak'e ome su-ak'ï beepari ma p'uurude bapari perã. Mama ichideerãpa ichita it'aa t'ïpataadait'ee irumaa. ⁴Iru k'ïra unudait'ee mãik'aapa ãchi tau biiride iru t'ï p'ã iru p'aneadait'ee. ⁵Mama p'ãriu-e pait'ee. Ichideerãpa lámpara ñdaa wa ak'õrejïru jëra faltada-e pait'ee, Tachi Ak'õre Waibia jërapariit'ee perã ãchi ñri. Reyrãk'a ichita p'anapataadait'ee iru ome iru truade.

Taarã-ee Jesucristo waya cheit'ee na eujãdee

⁶Mãpai ma angelpa mïmaa mãgaji:

—Nãgí pedee ijãaipia bi wãara perã. Tachi Waibiapa ichi Jaure pëiji wãarata jarapimerã ichi pedee jarapataarãmaa. Ichia aupaita pëiji ichi ángel, mãgipa ichideerãmaa k'awaapimerã ne-inaa taarã-ee p'asait'ee.

⁷Jesupa mãga bi:

—¡Ûrítì! ¡Taarã-e mi cheit'ee! O-ïa p'ani jômaweda oopataarã Tachi Ak'õre Jaurepa jarapi bik'a na p'ãdade.

⁸Mi, Juanpata unuji mãgí ne-inaa jômaweda angelpa mïmaa unupida. Ichiaba miata ùriji ma pedee jômaweda irua mïmaa jarada. Maap'eda mi bedabaidachi ma ángel k'ïrapite irumaa it'aa t'ïit'ee. ⁹Mamïda ichia mãgaji:

—¡Jãga oonãaji! Pik'a mãik'aapa pi ñpemaarãk'a mi Tachi Ak'õre-it'ee mimiapari. Parã mimiapata iru-it'ee, jaradak'ãri Tachi Ak'õre Jaurepa jarapi bik'a mãik'aapa jômaweda ijãapataarã mimiapata iru-it'ee oodak'ãri na pedee p'ãdade jara bik'a. Tachi Ak'õremaa aupaita it'aa t'ïpãde aji.

¹⁰Ichiaba mãgaji:

—Ne–inaa maarepida oonáaji eperáarāpa k'awaanaadamerā Tachi Ak'õre Jaurepa jarapida na p'ädade, taarā–e aide jara bi p'asait'ee perā. ¹¹Maperā awaraarāmaa ne–inaa k'achia oopataarāpa at'āri māga oopataadait'ee māik'aapa k'achia ooi awaa p'anapataarā at'āri māga p'anapataadait'ee. Jõdee ne–inaa pia oopataarāpa at'āri māga oopataadait'ee māik'aapa awara bidaarā Tachi Ak'õre–it'ee at'āri oopataadait'ee irua oopi bik'a.

¹²Jesupa māga bi:

—j'Ūriti! Taarā–e mi cheit'ee ne–inaa mia k'isia iru bi jōmaarāmaa teede. Ma ne–inaa teeit'ee eperā chaachaa, irua ne–inaa oopata pari na eujāde bak'āri; ne–inaa pia irua oopata pari maa–e pirā ne–inaa k'achia irua oopata pari. ¹³Mita Alfa; nejōmaata naa. Ichiaba mita Omega; nejōmaata t'ēe.

¹⁴O–ia p'ani chi p'aru t'õdap'edaarā Oveja Chak'e waade, āchia p'ek'au k'achia oopatap'edaa wēpamerā. Māirāta k'odait'ee ma pak'uru eperāarā chok'ai p'anapiparidepema māik'aapa t'itudait'ee ma p'uuru chiwidi t'īupatamāi. ¹⁵Mamida ma p'uurude unudak'aa pait'ee nāgee eperāarā: k'achia ooi awaa p'anapataarā; jaipanaarā; petau tau k'awaa beerā; p'ek'au oopataarā; chīara peepataarā; ne–inaa juapa ooda k'īrapite it'aa t'īpataarā māik'aapa jōmaweda seewa jarapataarā chīara k'ūrapataarā ome. Māgeerāta unuda–e pait'ee ma p'uurude.

¹⁶Jesupa māga bi:

—Mi ángel pēiji irua na jōma k'awaapimerā pīmaa, pia jõdee k'awaapimerā mide ijāapataarāmaa, āchi chip'epata chaa. Mi Rey Daviddeepa uchiada. Mi chi īdatipododepema lucerok'a bi.

¹⁷Tachi Ak'õre Jaure māik'aapa Oveja Chak'e wēra; Cristodeerāpa eperāarāmaa jarapata:

—j'Chéti!

Jōmaarāpa na pedee ūrirutaarā auk'a jaradaipia bi:

—j'Chéti!

Jōma opisía p'aniirā chedaipia bi eperāarā chok'ai p'anapipari pania tode, māgá ichita p'anapataadait'ee. Māgi pania Tachi Ak'õrepa pari teeparí chi to k'inia p'aniirāmaa.

Juanpa ūraada na libro p'ã auparude

¹⁸Írā mia ūraait'ee chi ūrirutaarāpa Tachi Ak'õre Jaurepa jarapida na p'ädade. K'īrak'aupai Tachi Ak'õre Jaurepa na p'ädade jarapida awara jarateedai. Apidaapa māga ooruta pirā, Tachi Ak'õrepa ma ne–inaa k'achia jarada na p'ädade, māga p'asapii āchímaa. ¹⁹Ma awara k'īrak'aupai wēpapidai Tachi Ak'õre Jaurepa jarapida pedee na p'ädade bi. Apidaapa māga ooruta pirā Tachi Ak'õrepa iru bapi–e pait'ee ichi p'uuru chiwidide, na p'ädade jara bi. K'opi–e pait'ee ma eperāarā chok'ai p'anapipari pak'urudepema, ai p'uurude bi.

²⁰ Jesucristo, chi na p'ādade jara bi k'awapidapa māgapari:

—Taarã—e mi cheit'eeda apari.

Mi, Juanpa jara bi:

—¡Amén! ¡Chéji, Tachi Waibia Jesús!

²¹ Mía it'aa iidi bi Tachi Waibia Jesucristopa parã jōmaweda pia ak'i bapariimerã. Amén.

GLOSARIO

Na glosariode unudait'ee pedee chok'ara Tachi Ak'õre Ûraa p'ädade nîbi: eujã t'î, eperãarã t'î, fiesta t'î. Ichiaba awaraa pedee unudait'ee k'awaadamerã k'ãata jara k'inia bi, eperãarãpa k'awada–e p'anadak'ãri. Nãgí pedee Tachi Ak'õre Ûraa p'ädade unu k'inia bi pirã maa–e pirã waa k'awa k'inia bi pirã, jiridaipia bi referencia parenteside ( ) bi.

Alfa, Omega Griego alfabetode chi naapema letra t'ijarapata *Alfa*. Chi último letra t'ijarapata *Omega*. Jesucristopa jaraji: “Mita Alfa; jõmaarã naapema mãik'aapa mita Omega; jõmaarã t'ëe.” (Ap 1.8.) Mãga jarak'ãri, jara k'inia baji ichi Alfadeepa Omega parumaa; mãga pik'a bi, ne–inaa maarepida falta–e bairã.

Altar Chonaarãweda, Jesucristo t'oi naaweda, Israel pidaarãpa *altar* oopachida aide ne–animalaarã peedap'eda paadait'ee Tachi Ak'õre–it'ee. Mãu p'e atadap'eda, pëi nîbipachida abaamã kuádría beerumaa. Ichiaba Tachi Ak'õrepa jaraji Moisémaa *altar* acacia pak'urudee oomerã, maap'eda bimerã ichi te waibia k'ait'a. Oodap'eda, p'ëejida broncepa. Ma altar it'aik'a eere bat'ëe jãk'a oojida aide t'ipi p'edamerã mãik'aapa ma ïri ne–animalaarã paadamerã. Awaraa *altar* k'aipeera ichiaba oojida acacia pak'urudee, nêepa p'ëeda. Mãgí bijida Tachi Ak'õre te waibiade mãik'aapa aide p'aareerãpa ne–inaa t'üa bapari paapachida, Tachi Ak'õrepa ïk'ãri, o–ia beemerã. (Ex 27.1-8; 30.1-10; 38.1-2; Mt 5.23-24.)

Amén Hebreo pedeede Amén jara k'inia bi *Wáarapi* maa–e pirã *Mãgapi*. Na pedee jarapata ak'ipidait'ee auk'a k'ísia p'ani chi pedee bîpa jara bik'a. Maperã na pedee audú jarapata it'aa t'î aupadak'ãri.

Angeleerã Griego pedeede mãik'aapa hebreo pedeede t'ijarapata *ángeles*, jara k'inia bi *Tachi Ak'õrepa it'aripema chok'aparirã*. Angeleerã na eujãdepema–e; it'aripemaarã. Eperãarã–e mãik'aapa eperãarã jai–idaadap'edaarã–e. Ichita it'ari p'anapata. Mamïda edaare Tachi Ak'õrepa ãra pëipari na eujãdee ichia oopi bik'a oodamerã eperãarã t'ãide: eperãarã k'aripadamerã (Hch 27.23) maa–e pirã